

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mojca Pevec

**PROSTI ČAS UČENCEV OSNOVNE ŠOLE MAKSA
PLETERŠNIKA PIŠECE V PROJEKTU POPESTRIMO ŠOLO**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Mojca Pevec

**PROSTI ČAS UČENCEV OSNOVNE ŠOLE MAKSA
PLETERŠNIKA PIŠECE V PROJEKTU POPESTRIMO ŠOLO**

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju doc. dr. Milku Poštraku za strokovno vodenje, nasvete, pomoč in razumevanje pri izdelavi magistrskega dela.

Posebna zahvala gre mojim staršem za vso ljubezen, podporo in pomoč v času študija. Prav tako se zahvaljujem partnerju in vsem bližnjim, ki ste me vseskozi podpirali in verjeli vame.

Hvala ravnateljici OŠ Maksa Pleteršnika Pišece, Nuški Ogorevc, za zaupanje in podporo ter možnost izvajanja projekta Popestrimo šolo ter celotnemu kolektivu za solidarnostni duh in nesebično pomoč v času izvajanja projekta in nasploh. Hvala tudi učencem Osnovne šole Maksa Pleteršnika Pišece za sodelovanje pri raziskovalnem delu magistrskega dela.

Prav tako se zahvaljujem Nataliji Cvetič in Alenki Cizel za skrbno lektoriranje in prevod.

POVZETEK

Prosti čas je pomemben v vseh življenjskih obdobjih, vendar pa mu v obdobju odrasčanja pripisujemo še posebej pomembno vlogo. Zato je pri mladih bistveno, da prosti čas preživijo čim bolj kvalitetno in smiselno, kar pomembno in pozitivno vpliva na vsestranski razvoj in socializacijo posameznika. Prosti čas je potrebno skrbno organizirati in načrtovati. Pri tem odigrajo pomembno vlogo prav prostočasne aktivnosti, ki se lahko realizirajo tudi v projektu, kot je Popestrimo šolo.

V teoretičnem delu magistrske naloge sem povzela različne definicije prostega časa, opisala funkcije in dejavnike, ki vplivajo na način preživljanja prostega časa mladih. Nato sem opredelila namen in cilje interesnih dejavnosti in predstavila projekt Popestrimo šolo ter njegove vplive na kakovost preživljanja prostega časa otrok.

V empiričnem delu naloge sem raziskala, kako učenci OŠ Maksa Pleteršnika Pišece preživljajo prosti čas. Nato sem analizirala aktivnosti, ki so se izvajale v sklopu projekta Popestrimo šolo. Katere aktivnosti so bile učencem najbolj zanimive in zakaj, kaj so pogrešali pri izvajanju projekta, če se aktivnosti, ki sem jih izvajala v projektu Popestrimo šolo, razlikujejo od potreb in interesov učencev OŠ Maksa Pleteršnika Pišece. Zanimalo me je tudi, ali menijo, da je v Pišecah dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa.

KLJUČNE BESEDE: prosti čas, osnovnošolci, druženje, interesne dejavnosti, osnovna šola Maksa Pleteršnika Pišece, projekt Popestrimo šolo, krajevna skupnost Pišece.

ABSTRACT

Free time is important in all periods of life, but it is the most important in the period of growing up. It is essential that young people spend their free time as qualitatively and reasonably as possible because free time has positive effects on their universal development and socialization of each individual. Free time has to be carefully organized and planned. Free time activities that can be realized within the project Make school more interesting (Popestrimo šolo in Slovenian) can play an important part. The theoretical part of the thesis summarizes different definitions of free time and presents functions and factors that have an impact on free time activities of young people. The next chapters define the purpose and goals of extracurricular activities and present the project Make school more interesting and its influence on free time activities of children.

The empirical part shows the results of the research carried out at OŠ Maksa Pleteršnika Pišece concerning free time activities of its pupils. I analyzed the activities done with the project Make school more interesting. What activities were found as interesting and why, what they missed within the project, did activities, carried out within the project, differ from the needs and interests of OŠ Maksa Pleteršnika Pišece pupils. I wanted to find out whether Pišece offered enough possibilities for qualitative free time activities.

KEY WORDS: free time, primary school students, socialising, extracurricular activities, project, primary school Maksa Pleteršnika Pišece, village Pišece.

KAZALO

1	TEORETIČNI DEL	1
1.1	Prosti čas	1
1.1.1	Mladi in prosti čas	3
1.1.2	Mladinske subkulture, stili, scene	5
1.1.3	Funkcije prostega časa	7
1.2	Dejavniki prostega časa	9
1.2.1	Družina in vrednote	10
1.2.2	Šola	12
1.2.3	Spol	14
1.2.4	Lokalna skupnost	14
1.2.5	Mediji	15
1.2.6	Vrstniki	16
1.3	Interesne dejavnosti	17
1.3.1	Opredelevanje interesnih dejavnosti	17
1.3.2	Namen interesnih dejavnosti	17
1.3.3	Interesne dejavnosti v OŠ Maksa Pleteršnika Pišece	18
1.4	Pristopi socialnega dela z mladimi v prostem času	18
1.4.1	Dogovorno vodenje v prostem času	21
1.4.2	Ustvarjalnost	23
1.5	Projekt Popestrimo šolo (POŠ)	24
1.5.1	Namen projekta	24
1.5.2	Program aktivnosti projekta POŠ na OŠ Maksa Pleteršnika Pišece	25
1.5.3	Vplivi projekta POŠ na kakovost preživljanja prostega časa otrok	26
1.6	Krajevna skupnost Pišece	35
1.6.1	Geografska lega in splošni podatki	35
1.6.2	Iz zgodovine kraja	36
2	PROBLEM	38
2.1	Pregled problematike	38
2.2	Namen raziskave	39
3	METODOLOGIJA	40
3.1	Vrsta raziskave	40

3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	40
3.3	Populacija in vzorčenje.....	40
3.4	Zbiranje podatkov	41
3.5	Obdelava in analiza podatkov.....	41
4	GRAFIČNI PRIKAZ REZULTATOV ANKETE S KOMENTARJI	42
5	REZULTATI.....	61
6	SKLEPI	64
7	PREDLOGI.....	66
8	UPORABLJENA LITERATURA	68
9	PRILOGE.....	71
9.1	Priloga št.1: Anketni vprašalnik	71
9.2	Priloga št. 2: Intervju z izvajalcem projekta POŠ na partnerski šoli OŠ Podbočje: ..	75

KAZALO SLIK:

Slika 1:	Struktura anketirancev glede na spol	40
Slika 2:	Struktura anketirancev glede na razred	41
Slika 3:	Kako dojemaš prosti čas?.....	42
Slika 4:	Koliko prostega časa dnevno imaš?	43
Slika 5:	Bi si želel več prostega časa?	44
Slika 6:	Kako preživljaš prosti čas?.....	45
Slika 7:	Kje najpogosteje preživljaš prosti čas?	47
Slika 8:	S kom preživiš največ prostega časa?	48
Slika 9:	Katere aktivnosti si se udeleževal v sklopu projekta Popestrimo šolo?	49
Slika 10:	Kdo je imel največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu Popestrimo šolo?.....	51
Slika 11:	Odziv staršev (skrbnikov, drugo) na tvoje vključevanje v aktivnosti projekta POŠ.....	52
Slika 12:	Kdaj bi se naštetih aktivnosti v sklopu projekta Popestrimo šolo najraje udeležil/-a	53
Slika 13:	Ali si aktivnosti v sklopu projekta Popestrimo šolo doživljal kot prosti čas?.....	54
Slika 14:	Kolikokrat na teden bi obiskoval te aktivnosti?	59
Slika 15:	Ali meniš, da je v KS Pišce dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa?	59

1 TEORETIČNI DEL

1.1 Prosti čas

Poštrak (2007, str. 147–148) navede, da je prosti čas analitski pojem in ga ne moremo ločiti od drugih področij našega življenja. Res je, da prosti čas zbuja občutek svobode, sploh v tistem delu dneva, ko se svobodno odločamo, kaj, kje, kako in s kom ga bomo preživeli. Videti je lahko tudi kot čas pobega od resničnosti. Vendar je slednje zgolj navidezno, saj smo v prostem času omejeni, določeni z vidiki in procesi, ki opredeljujejo naše celotno življenje na vseh ravneh. V zvezi s tem Poštrak omeni naslednje koncepte kapitalov po Bourdieu: socialni, kulturni in materialni kapital. Pri kulturnem kapitalu posebej izpostavi personificirani kulturni kapital, kjer so s socializacijo in inkulturacijo pridobljene ter ponotranjene kulturne dobrine ter na ta način opredeljuje in je povezan s kvaliteto preživljanja prostega časa. Ekonomski kapital predstavlja materialne prihodke in premoženje, s čimer tudi določa način preživljanja prostega časa. Socialni kapital pa pomeni, s kom oseba preživlja prosti čas, se pravi, kako in s koliko sredstvi. Na omenjene koncepte kapitalov lahko vežemo dejavnike, ki v življenjskem svetu mladostnika pomenijo poglavitne točke, ki opredeljujejo njegove strategije ravnanja ali preživetja. Te strategije so izdelani vzorci odzivov na dogajanje v vsakdanjem svetu mladostnika, ki so lahko ogrožajoči ali varujoči, podporni ali destruktivni, ki lahko dajejo ali jemljejo moč (Poštrak v Kuhar, Razpotnik, 2011, str. 192). Te dejavnike odraščanja sem podrobno opisala v poglavju 1.3.

Černigoj Sadar (1991) omenja, da je industrijsko obdobje zmanjšalo centralnost zaposlovanja in s tem zaznamovalo pojmovanje dela in drugih področij družbenega življenja, med katerimi je tudi prosti čas. Stanley Parker je opredelil odnose med različnimi področji življenja, med drugim tudi prosti čas v odnosu do dela, s t. i. Parkerjevim modelom življenjskega prostora. Ločil je pet skupin, v katere je uvrstil naslednje aktivnosti:

1. *Delo, delovni čas*, ki ga preživimo na plačanem delovnem mestu. Čas, ko si pridobimo sredstva za preživljanje.
2. *Delovne obveznosti*: čas, ki se navezuje na delo (prevoz in priprava na delo). Sem spadajo še druge oblike plačanega neformalnega dela.

3. *Eksistenčni čas*: zadovoljevanje fizioloških potreb (spanje, hranjenje, umivanje ...). Dodaten čas, ki se navezuje na našete aktivnosti, pa že lahko uvrstimo med prosti čas. Meja ni ostro začrtana.

4. *Polprosti čas*: nedelovne obveznosti: sem spadajo aktivnosti, ki načeloma spadajo v prosti čas, a istočasno predstavljajo določene obveznosti (npr. skrb do drugih ljudi itd.). Tudi tu ni jasne meje med obveznostjo in prostim časom. Kam uvrstiti določeno aktivnost, je relativna in odvisna od posameznikovega stališča do aktivnosti (npr. obdelovanje vrta je lahko obveznost ali sprostitev).

5. *Prosti čas* – neobvezni čas, v katerem je možna svobodna izbira aktivnosti (Černigoj-Sadar, 1991, str. 86)

Derganc (2004, str. 5) ugotavlja, da nekoč prosti čas ni bil posebej opredeljen, saj je bil del naravnega oziroma vsakdanjega ritma. V moderni družbi pa se slednje ukine in prosti čas postane potreba za sprostitev, počitek, sočasno pa tudi pot, kjer naj bi človek našel sebe, lastno izpolnitev in svobodo.

V prosti čas se ne uvrščajo aktivnosti izven delovnega časa, ki so povezane z delovnikom – potni čas v službo in nazaj, poraba časa za osnovne vsakdanje potrebe, poraba časa za vzgojo in nego otrok, za osebno higieno, prehranjevanje in spanje. Prosti čas je izrecno takrat, ko je izven katerekoli nuje in obveznosti. Prej omenjene dejavnosti med delovnikom in prostim časom pa bi lahko poimenovali polprosti čas (Derganc, 2004, str. 29).

Lešnik (1982: 5) pravi, da je prosti čas del posameznikovega vsakdana, ki mu ostane po storjenih obveznostih in z njim lahko svobodno razporeja z različnimi dejavnostmi. S temi dejavnostmi se mlada ali starejša oseba razvija v okoliščinah, v katerih nadgrajuje in nadaljuje delo, pretehta svoje zmožnosti in bolje izkoristi lastne interese in socialne potrebe.

Prosti čas je področje, kjer lahko posameznik zadosti lastnim potrebam, interesom, kjer lahko živi po kriterijih lastne individualnosti, krepi in razvija izvirno – unikatno osebnost. To je čas, ko oseba želi sama sebe uveljaviti in se razvijati v okviru osebne izbire, v kolikor ima za slednje sredstva in pogoje (Kristančič, 2007, str. 42).

Kuhar (2007) poudarja, da ni enostavno opredeliti prostega časa, saj ni samo zbor dejavnosti oziroma organizacija časa, ampak ga vsak posameznik opredeljuje glede na lastno percepcijo potreb, obveznosti in odgovornosti. Navede, da se ga največkrat pojmuje kot čas nedela, čas zase, za premor, zabavo, umiritev in sprostitvev, ko lahko človek počne, kar mu je volja po osebni odločitvi oziroma ko se posveča dejavnostim, ki ponujajo pestrost, zabavo, relaksacijo, družbeno in osebno izpolnitev.

Prosti čas lahko pojmuje kot del celotnega kroga posameznikovih aktivnosti, ki mu le v prepletu omogočajo celovitejšo zadostitev in razvoj družbenih potreb (Ivančič, 1999, str. 102).

Ule (2008, str. 102) pojmuje prosti čas kot del vsakdanjika, ko lahko počnemo, kar želimo. Ta čas se razteza med časom, ki ga imamo na voljo, nedelovnim časom, časom za lastne potrebe in zabavo. Prosti čas je tudi čas, ki nam ostane po službenih, šolskih/študijskih in rutinskih obveznostih. In na koncu je prosti čas tudi čas, ko se posvečamo pristočnim dejavnostim, ki nam ponujajo zabavo in sprostitvev ter osebno in družbeno zadovoljstvo.

Prosti čas je vedno bolj čas, ki ga posameznik uporablja za lastno regeneracijo, da nadomesti identitetne izgube, ki nastajajo na drugih segmentih življenja, predvsem na področju delovnih obveznosti. To je čas za razreševanje konfliktov v socialni sferi, za druženje in krepitev socialnih mrež, ki jih posameznik nujno potrebuje kot oporo v življenju. Zatorej je prosti čas izjemno pomemben, da posameznik lahko prenese stres in konflikte na drugih področjih življenja (Ule idr., 2000, str. 62).

Že Lešnik (1982, str. 96) pa je navedel, da ni toliko pomembna kvantiteta prostega časa, ampak njegova kvaliteta. Ni dovolj, da ima posameznik zadostno količino prostega časa, saj mu ta čas ne bo pomenil veliko, če ga ne bo kvalitetno porabil, ustrezno lastnim željam in potrebam.

1.1.1 Mladi in prosti čas

Enako kot za odrasle je prosti čas prav tako izjemno pomemben tudi za mlade. Otrok z vstopom v ustanove vzgoje in izobraževanja vstopi prav tako v svet dela in obveznosti. Čas šolanja terja vsako leto več nalog in tako postaja za mlade vsako leto bolj pomemben tudi prosti čas. Ob tem lahko navedem trditve Mirjane Ule, ki ugotavlja, da se mladim s pričetkom

šolanja čas začne deliti na šolski/delovni čas in prosti čas. Šolske ustanove namreč s svojimi zahtevami vedno bolj pritiskajo na mlade v smeri storilnosti in tekmovalnosti. S tem šolanje postaja vse bolj podobno delovnemu svetu, ki mladostnika obremenjuje in zahteva vedno več njegove energije in časa. S tega vidika postaja prosti čas vedno bolj pomemben tudi za mlade, da se sprostijo, naberejo novih moči, vzdržujejo socialne stike in tako dalje (Ule, 2000, str. 62).

Kuhar (2007, str. 453) navede, da so že mladi vse bolj pod pritiskom kompetitivne in globalne družbe, zato v današnjem času bolj kot kdaj koli prej potrebujejo čas za sprostitev, počitek, zabavo, razvedrilo ter družbeno in osebno izpolnitev.

Posebej pomembno pri mladih pa je, da prosti čas ne ponuja samo večje svobode pri odločanju za aktivnosti in vzpostavljanju socialnih stikov, temveč pomeni tudi čas, ko je zmanjšan nadzor nad njimi. Prav sfera nadzora nad prostim časom mladih pa je mnogokrat vzrok največjih dilem in konfliktov med odraslimi in mladimi. Tako mediji namerno ali nenamerno bdijo nad mladimi in vplivajo na manjšo avtonomnost pri preživljanju njihovega prostega časa. Podobno pa se dogaja v vzgoji in izobraževanju, ko pedagoški delavci skušajo z načrtovanji, ponudbami, usmeritvami, predlogi vplivati in nadzirati ne le šolski/delovni čas, ampak tudi prosti čas mladih. Prosti čas je posebno pri mladih zelo širok pojem in ostra ločnica med delovnim (šolskim) in prostim časom ni tako močno začrtana kot pri odraslih, ampak je bolj kot vmesni čas ali preplet med igro in delom/šolo (Ule, 2000, str. 63).

V svojem prostem času so mladi tudi brez nadzora staršev/skrbnikov oziroma preostalih odraslih oseb. Razen če prosti čas preživijo zraven staršev ali če obiskujejo usmerjeno prostočasno dejavnost. Večinoma mladi preživijo prosti čas sami ali s prijatelji in vrstniki, zato je precej pomembno, kako ga preživijo, kaj delajo in katera izkustva si pridobivajo (Gril, 2006).

Odnos med prostočasnimi dejavnostmi in razvojem osebnostnih značilnosti je obojestranski, zaradi tega je bistveno, da je ta ustvarjalna vzajemnost uresničena v otroštvu, saj je zanj značilno eksperimentiranje in želja po odkrivanju novih izzivov. V kolikor je slednje odsotno, je manj verjetnosti, da se bo ta vzajemnost prenesla v odraslo obdobje (Černigoj Sadar, 1991). Zato je toliko bolj kot količina prostega časa, velikokrat odločilnejša njegova kvaliteta, se pravi, na kakšen način oseba preživlja svoj prosti čas

Derganc (2004) opredeljuje prosti čas mladih kot čas po učnih in preostalih vsakdanjih nalogah. Je čas, ko mladi zadovoljijo osnovne življenjske potrebe. V procesih oblikovanja identitete, ki obsega tako individualizacijo kot tudi pridobivanje avtonomnosti, ima prosti čas velik pomen, saj daje možnost za eksperimentiranje z novimi vzorci in nudi pogoje za druženje in aktivnosti (Derganc, 2004, str. 7–8).

1.1.2 mladinske subkulture, stili, scene

Poštrak (2007) navaja, da vsi, ki se ukvarjamo z mladostniki in njihovimi pristočnimi dejavnostmi, bomo bolje razumeli njihova ravnanja, če bomo vsaj v osnovi doumeli, kaj pomenijo mladinske subkulture.

Izraz mladinske subkulture se je začel prvotno uporabljati že v 30. oziroma 40. letih dvajsetega stoletja, predvsem pa v 60. in 70. letih prejšnjega tisočletja. Definicij je ogromno, ena bolj razširjenih, ki jo izpostavlja Brake, je, »da so subkulturna ravnanja poskusi razrešitve kolektivno izkušenih problemov, ki se porajajo iz protislovij družbene strukture, in da subkulture porajajo oblike kolektivne identitete, iz katere je mogoče doseči individualno identiteto, ki ni določena z razredom, izobrazbo in s poklicem« (Poštrak, 2007, str. 158). Ob tem pojmovanju Poštrak dodaja, da so subkulture samorefleksija položaja, v katerem so mladi. Oblike subkultur so različne glede na položaj mladostnikov v vsakdanjem življenju in so vezane na družbeni položaj, spol in ostale vidike mladostnikov. Potemtakem lahko tudi govorimo o subkulturah različnih družbenih razredov. Frith poudarja, da ima življenjski slog, povezan s subkulturo, pri posameznem mladostniku različne pomene, saj ga lahko vsak udejanja na različne načine. Ostaja pa večno vprašanje, zakaj nekateri mladostniki razvijejo prestopniške oblike ravnanja in koliko so slednja ravnanja zgolj del odraščanja in preizkušanja svojih meja, koliko pa odraz stiske mladostnika. Gregor Tomc navaja, da so mladinske subkulture gibanja mladih, ki oblikujejo lastne oblike ustvarjanja in življenjskega stila ter se najbolj vidno odražajo v sferi prostega časa. Tukaj Poštrak izpostavi pojem moralna panika, saj je delovanje nove mladinske subkulture tako drugačno od dosedanjih, da pri laikih zbuja strah pred neznanim in predsodke. Tako velikokrat ne vemo, kam jih umestiti. Ali odstopajo v pozitivnem oziroma ustvarjalnem smislu ali v negativnem oziroma prestopniškem smislu. Pri tem pa se moramo ozirati predvsem na to, ali so dane oblike, slogi

obnašanja in ravnanja koristni oziroma vsaj neškodljivi za mlade oziroma okolico in obratno (Poštrak, 2007, str. 157–159).

Mladinske scene so naredile korak naprej v formiranju življenjskega sveta mladih in so socialni prostori, kjer se oblikujejo in potrjujejo življenjski stili posameznikov in skupin. Scene se oblikujejo pogosto pri dejavnosti, ki je poglavitna v prostem času (šport, računalniške igre ...) in so dostopne vsem. Nov stil pa se običajno začne, ko se okoli določene karizmatične osebe v mladinskem okolju zbere krog oboževalcev, ki imajo to osebo za zgled na vseh področjih življenja. Scene, kjer se oblikujejo življenjski stili, predstavljajo nove skupine, njihova sporočila pa se preko medijev prenesejo v svet mladih. Ule izpostavi, da slednje ni svobodno, še manj pa »mladinsko«, ampak je posredovano preko ekonomskih trgov, medijev kot tudi različnih institucij (šola, družina itd.). Mladinske scene tako razpolagajo z vedno novimi predlogi pri oblikovanju življenjskih stilov. V tem se kaže njihova ustvarjalnost. A namesto neprekinjenega delovanja in trdnosti identitete ponujajo relativiziranje vseh identitetnih tvorb. Čeprav so nemalokrat močna skupinska doživetja in izkušnje, le-ta niso trajna. Zato tudi tako močne mladinske scene hitro propadejo in nadomestijo jih nove, bolj moderne. »Edina stabilnost je stalnost nenehnega spreminjanja« (Ule, 2000, str. 59).

Mirjana Ule ugotavlja, da so raziskave mladine po drugi svetovni vojni kazale na vedno večji pomen vrstniških skupin za mlade. A devetdeseta so prinesla mnoge spremembe, saj se v zadnjih letih zmanjšuje odločilna vloga vrstniških skupin in mladinskih kultur v oblikovanju identitete v odraščanju. Namesto slednjega naj bi imela vedno večjo vlogo medgeneracijsko združevanje in solidarnost (Ule, 2000, str. 25). Zaradi vedno večje potrebe po individualizaciji življenjskih stilov in izgradnji življenjskih poti upada nadomestni učinek skupinskih stilov in subkultur. Kar pomeni, da se mladi v oblikovanju lastne osebnosti vedno manj opirajo na skupinsko vrednotne zaveze in se zaradi tega vračajo k lastnemu subjektivnemu svetu in zasebnosti (Ule, 2000, str. 62).

Zagotovo je pomembno, da poznamo zgodovino in pojavnne oblike mladinskih subkultur, da znamo razlikovati med ustvarjalnimi in prestopniškimi ravnanji mladostnikov. Kajti pomembno je, da zmoremo kot strokovni delavci, recimo v šolstvu, prepoznati ravnanje učenca, ki mogoče na ne ravno običajen, konformistični način izraža svojo ustvarjalnost in s tem krepi svojo samopodobo, kar pozitivno vpliva na njegov razvoj. In v kolikor bi bil naš

odziv odklonilen, bi slednje na mladostnika vplivalo vsekakor neproduktivno (Poštrak, 2007, str. 158–159).

1.1.3 Funkcije prostega časa

Hočevar je ločil tri funkcije prostega časa:

- *Počitek* je ena od osnovnih potreb človeka in v sferi prostega časa predstavlja pomembno mesto, zato ga ne smemo zanemariti. Poznamo pasivno in aktivno obliko počitka ter relaksacijo. S temi oblikami vzdržujemo oziroma obnavljamo fizične in psihične zmogljivosti.
- *Zabava*, ki jo zaradi modernega načina življenja in hitrega tempa potrebujemo vedno več. Sprostitev in zabava sta pomembna dejavnika pri oblikovanju stila življenja.
- *Razvoj osebnosti* na vseh področjih.

Hočevar povzame, da je vloga prostega časa v tem, da se v njem socializiramo in uveljavljamo za raznolike družbene funkcije in na podlagi tega oblikujemo tak odnos do življenja, ki bo sprejemljiv za nas in za okolje (Hočevar, 1981, str. 10).

Prav tako Gril (2006) izpostavi pomen oziroma tri funkcije prostega časa za psihosocialni razvoj mladih:

- *Neformalno izobraževanje*, ki zajema vključevanje v raznolike prostočasne aktivnosti, skozi katere mladostniki spoznavajo različna področja dejavnosti in preizkušajo ali uresničujejo lastne spretnosti in zmogljivosti. Ker se v te aktivnosti večinoma prostovoljno vključujejo, s tem krepijo samostojnost in avtonomnost pri odločanju. Mladostnik si pridobiva določene spretnosti in znanja, ki prispevajo k izoblikovanju želene poklicne identitete.
- *Vrstniška socializacija*: mladostniki so v prostem času večinoma skupaj z vrstniki, kjer imajo veliko možnosti za socialno učenje in razvijanje medosebnih odnosov z vrstniki. Pri tem uri znanja in veščine, ki so pogoj za uspešno komunikacijo. Vrstniške skupine nudijo varno okolje, kjer lahko vrstniki eksperimentirajo z različnimi socialnimi vlogami. V vrstniških skupinah se izoblikujejo skupne vrednote in stališča in s tem svojstven življenjski slog.

- *Razvoj socialnih kompetenc*: mladi v obdobju odraščanja aktivno raziskujejo družbene vloge in odnose v družbenem sistemu. Ko sodelujejo v javnih dejavnostih, kot so prostovoljno delo, kulturne prireditve, si pridobivajo in gradijo znanja, spretnosti in spoznanja o odnosih v širši družbi (Gril, 2006, str. 2–3).

Lešnik (1982, str. 176) klasificira prostočasne dejavnosti mladih na šest področij:

- *Informativne dejavnosti*: zadovoljujejo potrebo po novih izkušnjah in spoznanjih. Informativne dejavnosti zajemajo vso informacijsko tehnologijo in medije, ki imajo sploh danes ogromen vpliv na družbeno dogajanje kot tudi na preživljanje prostega časa mladih.
- *Ustvarjalne dejavnosti*: omogočajo željo po ustvarjanju, izdelovanju, razvoju novega, s tem posameznik krepi lastno osebnost z ustvarjalnimi dosežki.
- *Telesne dejavnosti*: zadovoljujejo težnjo po gibanju in uveljavljanju telesnih zmogljivosti. S tem posamezniku izboljšajo samopodobo in nudijo zadovoljstvo.
- *Družabne dejavnosti*: zadovoljujejo potrebo po stikih z ljudmi, pripadnosti določeni družbeni skupini, omogočajo socialno mreženje in dajejo občutek varnosti.
- *Filozofične ali razmišljujoče dejavnosti*: zadovoljujejo potrebo po razumevanju in oblikovanju življenjskih pogledov in pripomorejo k stabilnosti človekove osebnosti, njegovemu odnosu do sveta in sebe. Posameznik se ukvarja s prihodnostjo, smislom bivanja ipd.
- *Neopredeljene dejavnosti*: so bolj svojevrstne dejavnosti, ki jih ne moremo opredeliti med zgornje dejavnosti (lov, ribolov, spanje podnevi ipd.).

Vzgojno-izobraževalni vidiki prostega časa

Azra Kristančič navaja, da številni strokovnjaki poudarjajo vzgojno-izobraževalno funkcijo prostega časa, ki se kaže kot pomemben dejavnik pri razvoju in oblikovanju osebnosti posameznika oziroma vzgoje za življenje nasploh. Tako opredeli šest vzgojno-izobraževalnih vidikov prostega časa:

- *Zdravje in telesni razvoj*: športno-aktivne dejavnosti prostega časa vplivajo na zdravje in pravilen telesni razvoj mladih. Informiranje ljudi v smeri zdravega življenjskega sloga zmanjšuje možnosti za pojav različnih oblik zasvojenosti in zlorab drog. Prav tako pa prispeva k ekološki ozaveščenosti oziroma boju proti negativnim posledicam tehnološkega

napredka.

- *Intelektualni razvoj*: poleg šole vse dejavnosti v prostem času spodbujajo intelektualni razvoj posameznika. Prosti čas je oblika nenehnega izobraževanja v družbi, ki je zaznamovana s procesom sprememb in posameznika, ki je nosilec teh sprememb. V šolah ni mogoče zadovoljiti vseh interesov posameznikov, kljub temu da je vzgojno-izobraževalni sistem skušal zadovoljiti intelektualne potrebe skozi interesne in izbirne vsebine.

- *Estetski razvoj*: za estetski razvoj posameznika so na razpolago raznolike dejavnosti, ki se navezujejo na vse kulturno-družabne dogodke. Z uporabo vrednih vsebin estetske kulture se izpopolnjuje estetski smisel in ustvarjajo se estetske vrednote. Estetski razvoj je pogosto ogrožen pod vplivom komercialnih medijev.

- *Tehnološki razvoj*: skozi različna tehnična področja posameznik izraža in uveljavlja svoje interese ter razvija lastne hobije in ustvarjalnost ter večja nivo delovne in tehnološke kulture. Posameznik pri tem uživa notranje zadovoljstvo in se osvobaja od enoličnih poklicnih obremenitev oziroma pred vsakodnevno monotonijo.

- *Družbenomoralni vidik*: se najbolj uresničuje ravno v prostem času, skozi dejavnosti v skladu z osnovnimi zahtevami etičnega pojmovanja in kjer pride do polne veljave izražanje družbenomoralnih kakovosti osebnosti. Vanje uvrščamo razvoj humanosti, altruizem, domoljubje ipd.

- *Vrednote in medosebni odnosi*: skozi preživljanje prostega časa in medosebne odnose se razvijajo številne vrednote. Danes govorimo o tradicionalnih in novejših vrednotah, ki jih vnašamo v medosebne odnose. Primeri tradicionalnih vrednot: zadovoljstvo, lojalnost, sprejemanje, tolerantnost, skrb, sočutje, nežnost. Novejše vrednote pa so: enakost (med spoloma), odprtost, uspešnost, užitek, veselje (Kristančič, 2007, str. 43–45).

1.2 Dejavniki prostega časa

V nadaljevanju bom opisala dejavnike prostega časa oziroma odraščanja, ki odločilno vplivajo na razvoj mladostnika. Menim, da bi moral vsakdo, ki dela z mladimi, te dejavnike poznati, saj na ta način bolje razume odraščanje mladostnika. V literaturi najdemo različna poimenovanja teh dejavnikov. Poštrak (2007, str. 149) jih poimenuje dejavniki tveganja, ki

opredeljujejo mladostnikove strategije delovanja in ravnanja in so primeri odzivov v njegovem vsakdanjiku na pozitivne in negativne dogodke v kontekstu treh sklopov dejavnikov: dednost, okolje in samodejavnost. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008) pa jih poimenuje varovalni dejavniki.

Med najpomembnejše dejavnike prostega časa, ki so odločilnega pomena za razvoj osebnosti mladega človeka, uvrščamo:

- družino in vrednote,
- spol,
- vrstnike,
- šolo oz. vzgojno-izobraževalni proces,
- lokalno skupnost,
- medije.

1.2.1 Družina in vrednote

Mirjana Ule pojasnjuje, da so mladi v zadnji četrtini prejšnjega stoletja doživeli preobrat od totalitarnih sistemov, kolektivizma, obdobja množic do velikega obrata v individualizem oziroma k individualni morali, ki je precej bolj osredotočena na moralne dosežke. Glavna značilnost nove generacije je, da svobodno izbiro do šolanja, poklica, življenjskega sloga itd. razume kot samoumevno. Oblikovanje vrednotnega sveta je za mlade del vsakdanjega iskanja ravnotežja med osebnimi željami in zahtevami družbe. Vrednote mladih so sestavina vsakdanjika mladinskih scen. Niso ideali, ampak življenjski vzorci, ki jih mladostniki pridobijo v interakciji z raznolikimi življenjskimi stili. Vse raziskave mladine v devetdesetih kažejo trend, da se namesto vrednot, ki so bile povezane z ideologijo politike, religije, nacionalnostjo, pojavljajo vrednote, ki so bližje posamezniku in njegovemu doživljanju (materialna in socialna varnost, prijateljstvo in odnosi, zdravo okolje, kvaliteta vsakdanjega življenja) (Ule, 2000, str. 71–73).

Tudi raziskava med osmošolci leta 1998 potrjuje zgoraj napisano, saj so učenci navedli najpomembnejše vrednote v njihovem vsakdanjiku, povezane z zasebnim življenjem, in sicer

prijateljstvo, zdravje, varnost (moje družine). Kar kaže tudi na to, da mladi sprejemajo vrednote odraslih kot svoje (Ule, 2000, str. 74).

Poštrak navede, kako slojevska pripadnost vpliva na prostočasne aktivnosti mladih. Mnoge raziskave opozarjajo na precejšnjo razliko med kulturo delavskih otrok in kulturo otrok srednjega sloja. Šola, učitelji večinoma izhajajo oziroma se naslanjajo na srednjeslojne vsebine, ki so tem otrokom bližje, medtem ko so otroci iz nižjih slojev deležni več kritik glede načina komuniciranja in vedenja. Slednji pa lahko zaradi tega negativno doživljajo avtoriteto učitelja in šolo nasploh. Težje tudi obiskujejo prostočasne aktivnosti, ki so plačljive. Blanka Tivadar v svoji raziskavi ugotavlja, da imajo otroci iz premožnejših družin lažji dostop do bolj pestre izbire preživljanja prostega časa, obenem pa so bolj pod nadzorom staršev in pedagoških delavcev. Nadalje ugotavlja, da je vrednote zelo težko posploševati na vse družbene razrede in sloje. Saj, kot ugotavlja Uletova, imajo otroci iz srednjega sloja drugačne izkušnje in zato dober šolski uspeh vrednotijo višje kot otroci iz nižjega sloja (Poštrak, 2007, str. 150).

Starši, in posledično tudi otroci, s tem ko šolskemu uspehu pripisujejo izjemno velik pomen, še vedno gojijo iluzijo, da si ravno z izobrazbo lahko zagotovimo varnost. Menijo, da neuspeh v šoli pomeni neuspeh v življenju nasploh, kar pa je lahko usodno tudi za samopodobo mladostnika (Čeplak v Ule idr., 2000, str. 124).

Poštrak (2007, str. 151) navede, da odnosi med starši in otroki vplivajo na način preživljanja prostega časa otrok. V kolikor starši otroku predstavljajo oporo, varnost in ga krepijo, potem bo tudi mladostnik, ko ne bo pod nadzorom staršev, čutil to podporo in prosti čas preživel v pozitivni smeri. Medtem ko na drugi strani mladostnik, ki je v odnosu s starši, polnem nasilja, zlorab, bo svoj prosti čas stran od staršev preživel kot odrešujoč, čas celjenja ran ali pa bo svojo stisko sproščal z omamnimi sredstvi oziroma zašel v prestopniško vedenje. Pri tem je ključno to, da ni pomembno, koliko prostega časa ima otrok, ampak predvsem kaj počne takrat. In ključna za to, kar počne, je njegova celotna življenjska izkušnja. Če pogledamo s tega vidika, je način preživljanja prostega časa refleksija izkušenj iz vsakdanjika mladostnika. Kristančič (2007, str. 95) navaja, da ima družina oziroma življenjski stil družine velik vpliv na izbiro in kakovost preživljanja prostega časa. Družina omogoča otroku veselje do življenja, ki se ga otroci učijo od staršev in bližnjih in zajema predvsem spontanost, veselje do učenja in navdušenje ob doživljanju različnih izkušenj. Nato obojestransko zaupanje otrok, ki daje

osnovno varnost, brez večjih strahov in bojazni. Zaupanje otrok v starše, ko otroci delajo napake in jih doživljajo kot izzive, iz katerih se učijo. Zaupanje bo toliko večje, če so starši spoštljivi in odgovorni zavezniki otrok. Učenje dobrega odločanja (da bodo zadovoljni in kos problemom v življenju), otroci se učijo od staršev, vključuje učenje pogajanja, ki pride v poštev posebej pri preživljanju prostega časa, kjer morajo oboji pretehtati, prediskutirati vse za in proti argumente za izbiro določene pristočasne dejavnosti. V raziskavi omenja, da že desetletniki težijo k avtonomnosti pri odločanju (23 % želi samostojno odločati o preživljanju prostega časa, 26 % o gledanju tv, 16 % o izbirnih vsebinah itd.).

Nemalokrat pa sem pri izvajanju projekta opazila preveč ambiciozne želje staršev, kje vse bi njihov otrok moral sodelovati, oziroma večje zanimanje staršev kot otrok za aktivnosti. Tukaj se lahko izpostavijo »*pasti prostega časa*«, kot navaja Kuhar »tendenco k strateški “izrabi” oz. “koriščenju” prostega časa za pridobivanje različnih kompetenc, certifikatov«. Če postanejo pristočasne aktivnosti preveč šolsko in učno naravnane, postane prosti čas del šolskega delovnega časa. In tako postane čas, ki naj bi bil namenjen sprostitvi in zabavi, bolj čas stresa in storilnih ambicij. Bolj kot naj bi prosti čas pomembno vplival na »reference« v prihodnosti mladega človeka, bolj so mladi pod storilnostnim pritiskom celotne družbene okolice (Kuhar, 2007).

1.2.2 Šola

Šole so čedalje bolj močan dejavnik, ki vpliva na način preživljanja prostega časa mladih. Reforma šolskega sistema se je z uvajanjem izbirnih predmetov in interesnih dejavnosti približala tudi skrbi za prosti čas otrok in mladih. Šole kot take bi morale biti pomemben dejavnik predvsem v razvijanju kulture prostega časa, ker je ta del sestavina vzgoje za življenje posameznika. Šola naj bi učence seznanila s pomenom in možnostmi tega področja človekovega življenja, tako da pri učencih razvija interes, razpoloženje in potrebo ukvarjanja z različnimi pozitivnimi dejavnostmi v prostem času (Kristančič, 2007, str. 82–83).

Čeplakova ugotavlja, da so vzgojno-izobraževalne institucije v Sloveniji manj naklonjene neuspešnim učencem. Raziskave med osmošolkami in osmošolci kažejo na velik vpliv šolskega uspeha na odnose med sošolkami in sošolci, na doživljanje šole, učiteljev. Učno

manj uspešni šolarji se pogosteje znajdejo v konfliktnih situacijah, ki še bolj zasidrajo njihov položaj, obenem pa se težje vklopijo v prostočasne aktivnosti, s katerimi bi lahko nadoknadili neuspeh v šoli in krepili svojo samopodobo. A zaključuje, da ne smemo pripisati šoli celotne odgovornosti, saj je mladostnikova samopodoba v največji meri odvisna od prepletanja vseh družbenih dejavnikov (Čeplak, 2000, str. 141). Raziskava, ki jo je izvedel center za socialno psihologijo leta 1998 (čeprav so nizke statistične korelacije), ugotavlja, da je podpora staršev pomembnejša kot šolski uspeh. Ta podpora vpliva na odnos posameznika do lastnega učnega uspeha. To se zgodi toliko prej, če se šolski neuspeh negativno etiketira v družini in če ima v šoli neuspešen otrok malo možnosti za kompenzacijo, ki bi preprečila stabiliziranje negativne samopodobe (Čeplak, 2000, str. 127).

Čačinovič Vogrinčič opiše varovalne dejavnike v šoli, ki jih strokovni delavci soustvarjajo skupaj z učenci:

- veščina odpravljanja problemov (sposobnost, da učenec misli abstraktno, da reflektira, razmišlja o alternativnih rešitvah za kognitivne in družbene probleme) in se prepleta z veščino prepoznavanja konfliktov (učenec se s konfliktom spopade in ga začne odpravljati);
- šola, ki daje občutek varne ustanove, kjer so dovoljeni poskusi in zmote, napake in eksperimentiranje;
- šola kot ustanova, kjer se učence posluša, sliši in se jim odgovori;
- šola, ki mora zagotoviti učencem skrb in podporo, veliko pričakovanje ter udeležенost in vpetost (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 38–43).

Te dejavnike bom podrobneje opisala v kontekstu delovnega odnosa in soustvarjanja v poglavju: koncepti dela z mladimi.

Poštrak (2007, str. 150) navede Marxovo tezo o odtujenem delu in jo v njenem kontekstu prenese v šolo. Mladostnik, ki odtujeno in nesmiselno doživlja šolo, bo tudi prosti čas pojmoval kot nasprotje šolskega časa. Medtem ko bo mladostnik, ki mu šola predstavlja varno, podporno in ustvarjalno institucijo, mogoče tudi večji del svojega prostega časa preživel v okviru obšolskih/prostočasnih dejavnosti.

V kolikor prostočasne aktivnosti organiziramo tako, da spodbujajo kreativnost in samopodobo mladih, lahko s tem posredno vplivamo tudi na izboljšан učni uspeh (Poštrak, 2007, str. 152).

Učenci so vsakodnevno v stiku z osnovno šolo, zato je pomembno, kako jo doživljajo, kako se počutijo, ali jim daje varnost, podporo, saj če bodo tukaj pozitivni občutki, bodo tudi prosti čas z veseljem preživljali v njej in njeni okolici in bodo prostočasne aktivnosti ali v obliki interesnih dejavnosti ali v obliki aktivnosti, kot so bile v projektu Popestrimo šolo.

1.2.3 Spol

Kakšne so razlike med spoloma pri preživljanju prostega časa, nam z rezultati raziskav pokažejo spodnje raziskave.

Raičevič (2008, str. 70) je opravil raziskavo, kjer je ugotovil, da prihaja med dekleti in fanti do razlik, katero prostočasno dejavnost izberejo. Tako dekleta berejo več knjig, revij, poslušajo glasbo, fantje pa se precej več časa ukvarjajo s športom.

Pri raziskavi dijakov in dijakinj gimnazije je Sadarjeva prav tako ugotovila, da prihaja do razlik med dekleti in fanti, katero vrsto športnih dejavnosti izberejo. Dijaki kažejo večji interes za igre z žogo in udejstvovanje v športnih društvih, medtem ko dijakinje bolj zanima drsanje. Dijaki so bolj usmerjeni v intelektualne dejavnosti, bolj kot dekleta jih motivira raziskovanje in reševanje problemov, dijakinje pa se bolj kot fantje zanimajo za ročne spretnosti, umetniške dejavnosti in obisk kina (Černigoj Sadar, 1991).

Gril (2006, str. 6) v raziskavi o prostem času mladih v Sloveniji navede razlike v strukturi preživljanja prostega časa deklet in fantov v zgodnjem mladostništvu. Fantje so več kot dekleta pred televizijo, igrajo računalniške igre in so na internetu, se ukvarjajo s športom, se igrajo tehnične igre ali resno delajo z računalnikom. Dekleta pa več časa kot fantje pomagajo staršem, berejo knjige, se ukvarjajo z umetnostjo, se več učijo ter pišejo domače naloge.

1.2.4 Lokalna skupnost

V interesu vsake krajevnne skupnosti je, da organizira čas in prostor tako, da bosta predstavljala sestavni element v procesu družbene socializacije, kjer bodo krajani svoje

potrebe in interes čim bolj kakovostno zadovoljili tudi skozi sfero prostega časa, ki se v povezavi s krajem kaže kot pomemben družbeni čas (Hočevvar, 1981, str. 21).

Če pa se danes navežemo na mladinske programe in organizacije, pa Mrgole navede večino začetnih težav mladinskih programov v Sloveniji, ki so bili povezani z neobčutljivostjo občin za mladinsko problematiko, z bojem za ustrezne prostore in z nezadovoljstvom mladih s ponujenimi prostori. Saj prva naloga lokalne skupnosti je, da se zave problematike mladine in njihovih potreb in jim prisluhne v njihovih težnjah in interesih (Mrgole, 2003, str. 62).

Seveda pa je na drugi strani pomembno tudi s strani mladih spoštovanje in razumevanje do lokalnih oblasti in njihovega predvsem finančno omejenega delovanja. Zato je potrebna obojestranska spoštljiva in potrpežljiva komunikacija za doseganje zastavljenih ciljev.

OŠ Pišce je gibalno in srce kraja Pišce in vsi večji predvsem kulturno-družabni dogodki kraja so prepleteni tako in drugače s šolo. Krajanje so tudi prispevali z lastnimi finančnimi prispevki k izgradnji nove šole in telovadnice, zato se toliko bolj čutijo povezane s šolo. Center vasi skupaj s šolo in kulturnim domom predstavlja pomemben družbeni prostor, kjer se uveljavljajo interesi in potrebe krajanov na vseh področjih življenja.

1.2.5 Mediji

Mirjana Ule se sprašuje, ali so vrstniške strukture združevanja in oblikovanja skupinskih stilov res samostojne oblike mladinskega združevanja in načina življenja ali pa so le medijsko konstruiran pojav (Ule, 2000, str. 57).

V zahodnih družbah se je delež mladih v javnih, računalniško podprtih telekomunikacijskih omrežjih povišal in nekateri omenjajo novo t. i. »internetsko kulturo«. Medijsko računalniška tehnologija pa se vedno bolj razširja v vse »pore« družbe in predele sveta, zato lahko pričakujemo, da bo postala vodilno sredstvo komunikacije (Ule idr., 1999).

Otroci danes mnogo preveč časa preživijo v virtualnem svetu, kjer so večinoma sami skupaj z napravo, naj bo to računalnik, mobitel, televizija itd. Te naprave jim dajejo lažni občutek, da so predvsem na socialnih omrežjih povezani s svetom in prijatelji. To »druženje s

tehnološkimi napravami« hitro izpodrine pristne človeške stike in družabno preživljanje prostega časa. Več o tem sem napisala v poglavju 1.5.3.3.

1.2.6 Vrstniki

Derganc (2004, str. 50) navede, da so eden najpomembnejših dejavnikov pri izbiri prostočasnih aktivnosti prav prijatelji in vrstniške skupine, ki nudijo mladostniku socialno podporo izven družinskega okolja. Preko njih mladi radi posnemajo načine ravnanja in so del prehajanja v odraslost.

Bajzek navaja, da je komunikacija v skupini prijateljev drugačna, bolj pristna in globlja, ker se srečujejo s svojimi novimi globokimi notranjimi potrebami. Do tega pa prihaja na spontan in pristen način, brez dramatičnih posegov, saj se jim ni treba varovati pred zunanjimi vplivi, kot je to pogosto potrebno doma, v šoli ali v stiku s starejšo generacijo. V družbi prijateljev pa te navidezne ovire same odpadejo (Bajzek, 2008, str. 278).

Iz raziskave, ki jo je Alenka Gril opravila med osnovnošolci leta 2003/2004, je razvidno, da so se mladostniki najpogosteje odločali za določeno prostočasno dejavnost glede na to, ali imajo tam prijatelje in možnost spoznavanja novih ljudi, kar ponovno dokazuje, da so vrstniki oziroma druženje v krogu vrstnikov pomemben člen pri preživljanju prostega časa (Gril, 2006). Slednje se je potrdilo tudi v moji raziskavi pri 12. in 18. vprašanju, ko je druženje z vrstniki glavni dejavnik za izbiro določene aktivnosti oziroma večina anketiranih v Pišecah si želi več druženja.

Mrgole (2003, str. 108) izpostavi pomen druženja med mladimi in navede, da se večina mladih preprosto rada druži, so ustvarjalni, razmišljajo o prihodnosti in jo želijo aktivno soustvarjati. Mladim je možnost druženja poglavitna kakovost socialnega življenja. Med mladimi, ki delijo prijetne skupne izkušnje pri druženju in izvajanju aktivnosti, za katere so motivirani in jih prepoznajo kot smiselne, se spontano razvijejo tudi druge vrline: solidarnost, neformalna medsebojna pomoč itd.

1.3 Interesne dejavnosti

1.3.1 Opredelitev interesnih dejavnosti

Interesne dejavnosti predstavljajo pomemben del vseživljenjskega učenja. Šola jih organizira zunaj šolskega pouka kot razširjeni program z namenom, da bi omogočila odkrivanje in razvijanje učenčevih interesov, učence praktično uvajala v življenje in jih s tem usposabljala za koristno in zdravo preživljanje prostega časa. Učenci in učenke izbirajo ter se vključujejo v dejavnosti prostovoljno. Šola jim s pomočjo mentorjev pomaga pri izboru in oblikovanju programa interesnih dejavnosti, strokovno izvaja in evalvira delo ter zagotovi delovanje v prijetnem in sproščenem vzdušju. (Kolar, 2008, str. 4).

V devetletnem vzgojno-izobraževalnem programu interesne dejavnosti niso opredeljene v učnih načrtih, temveč v letnem delovnem programu posamezne osnovne šole. Šola tako samostojno odloča o količini in vsebini programa, izbiri mentorjev oziroma vodij interesnih dejavnosti. S tem imajo šola in posledično učenci večjo avtonomijo pri oblikovanju razširjenega programa (Komljanc, 2007).

14. člen v Zakonu o osnovni šoli (1996) navaja, da se program osnovnošolskega izobraževanja deli na obvezni in razširjeni program. Razširjeni program obsega podaljšano bivanje, jutranje varstvo, dopolnilni in dodatni pouk, šolo v naravi in interesne dejavnosti (krožki, projektna dela, tekmovanja, društva, klubi, razne skupine ...). Zakon o osnovni šoli (1996) opredeljuje organizacijo interesnih dejavnosti kot za šolo obvezno dejavnost.

1.3.2 Namen interesnih dejavnosti

Namen interesnih dejavnosti je razvijati interesna področja učencev s poudarkom na kakovosti izvedbe, ki se udejanja ob aktivnostih vseh, ki so vključeni v proces. Poudarjen je razvoj na učnem in socialnem področju, saj učenci razvijajo kritično mišljenje in so vsestransko aktivni.

Izpostavljena je svetovalna vloga mentorjev, ki s sodobnimi oblikami in metodami dela omogočajo učencem soustvarjanje programov posameznih interesnih dejavnosti in posledično

pridobivanje novih znanj. V okviru interesnih dejavnosti lahko učenci poglobljajo in nadgrajujejo vsebine šolskega kurikula in spoznavajo vsebine, ki formalno niso predpisane oziroma predlagane. Temeljni namen interesnih dejavnosti je uporaba pridobljenih vedenj in znanj za preživljanje prostega časa, kar lahko služi kot izhodišče za nadaljnje izobraževanje. Povezovanje in druženje v ožjem in širšem okolju na osnovi interesov ustvarja ugodno klimo za razvoj lastne osebnostne podobe (Komljanc, 2007).

1.3.3 Interesne dejavnosti v OŠ Maksa Pleteršnika Pišce

Za razvijanje različnih interesov učenca osnovna šola organizira več interesnih dejavnosti, ki jih določi z letnim delovnim načrtom. Učenci prostovoljno izberejo ustrezno interesno dejavnost na začetku šolskega leta in so jo dolžni obiskovati do konca. Posamezna interesna dejavnost je organizirana, ko se prijavi zadostno število učencev.

V šolskem letu 2017/18 so učenci imeli možnost izbire naslednjih interesnih dejavnosti (Publikacija OŠ Pišce, 2017/2018): mladinski pevski zbor, angleška bralna značka, folklor (starejši), folklor (mlajši), bralna značka, likovni krožek, turistični krožek, čebelarški krožek, vesela šola, otroški pevski zbor, angleščina, hitro računanje, kaj veš o prometu, plesni krožek, badminton, šah, prepevalnica, športni krožek.

1.4 Pristopi socialnega dela z mladimi v prostem času

Strokovni delavci oziroma izvajalci različnih prostočasnih aktivnosti, tudi v projektu Popestrimo šolo, lahko pri delu z mladimi uporabljamo koncepte socialnega dela. Pri tem pridejo v poštev: elementi delovnega odnosa, jezik socialnega dela in izviren delovni projekt.

Skozi opis bom skušala prenesti razlago koncepta dela z mladimi v odnosu strokovni delavec (izvajalec prostočasnih aktivnosti v projektu POŠ, učitelj) in učenec.

Izvirni delovni projekt, kot ga imenuje Gabi Čačinovič Vogrinčič, se imenuje zato, ker se izoblikuje vsakič znova glede na posameznikove (učenčeve) potrebe in vire moči. Vsi dogovori in naslednji koraki se soustvarjajo v sodelovanju z učencem. Zato se izvirni delovni

projekt ustvarja v delovnem odnosu, kjer opredelimo posamezne korake in se dogovorimo za želeni izid ter sproti spodbujamo učenca, da raziskuje, kaj je njegov cilj. Delovni odnos uporabnike definira kot soustvarjalce pri skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo delež v rešitvi (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Pri tem pa je pametno uporabljati elemente delovnega odnosa:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (P. Lüssi, 1991) in soustvarjanje rešitev
- osebno vodenje (Bouwkamp, de Vries, 1995).

Prav tako pa je potrebno upoštevati sodobne koncepte socialnega dela:

- perspektiva moči (D. Saleebey, 1997),
- etika udeležенosti (L. Hoffman, 1994),
- znanje za ravnanje (I. Rosenfeld, 1993),
- ravnanje s sedanjostjo ali koncept soprisotnosti (T. Andersen, 1994).

Uvodoma je pomembno, da dorečemo dogovor o sodelovanju in nato vzpostavimo delovni odnos. Tako izvajalec razloži svoj program dela ter kako se bo delalo. Pri tem mora dogovor vsebovati privolitev v sodelovanje, potreben čas in način dela. Učitelj ustvari varen prostor za delo, kjer ima lahko vsak udeleženec svoj glas, obenem povabi vse, da sodelujejo, raziskujejo in sprejmejo lasten delež odgovornosti zanj (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Potem preidemo na instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, ki sta osnova delovnega odnosa. Učitelj omogoči razmere za pogovor, kjer lahko vsak udeleženec vstopi z lastno definicijo problema. Učitelj pa doda svoj pogled in oblikuje se delovna definicija mogočega in uresničljivega. Pri tem mora učitelj omočiti pogoje za dialog in sodelovanje, kjer ima vsak svoj glas pri oblikovanju oziroma soustvarjanju rešitve. Delovni odnos, ki oblikuje novi projekt, mora upoštevati spoštovanje edinstvenosti osebne izkušnje, ki je izhodišče raziskovanja (prav tam).

Pri dogovarjanju vključimo osebno vodenje oziroma delovni odnos je tudi osebni odnos, saj se učitelj osebno odziva, tako da izraža lastne izkušnje, je empatičen in pri tem daje občutek učencu, da je spoštovan in razumljen. In s tem se ustvarjajo varovalni dejavniki za otroke, ko

jih podpiramo, jim zagotavljamo živo udeleženo in jim dajemo upanje za pozitivne spremembe (prav tam).

Etika udeležnosti pomeni, da učitelj ni več edini posestnik resnice, ampak slednje nadomesti sodelovanje, kjer šteje resnica učenca in vzpostavlja se odnos vzajemnega soustvarjanja novega znanja. Tu je pomembno, da učitelj zavestno odstopi od moči in omogoči skupno iskanje in raziskovanje z učencem. Udeleženo pa je potrebno nenehno negovati, tako da drug drugega poslušamo, slišimo, si odgovorimo, da vemo, »kje smo« (prav tam).

Nato nadaljujemo s konceptom perspektive moči. Tu pri učencu iščemo njegova močna področja, sprašujemo po zaželenih razpletih, dobrih izidih, sanjah. Odkrijemo in aktiviramo moč učencev (talente, sposobnosti, vire), jim pomagamo doseči cilje in uresničiti njihove vizije/sanje. Delovati s perspektive moči je prvotno zelo osebna učiteljeva odločitev, saj zagovarja trdo delo, ko se odločimo, da ne bomo iskali neznanja, ampak znanje (prav tam).

Koncept ravnanje s sedanjostjo teži k temu, da je učitelj usmerjen v sedanjost, v čas, ki ga uporabljamo za sodelovanje, ki je najbolj dragocen delovni čas v izvirnih delovnih projektih. Učiteljeva pozornost na sedanjost pomeni tudi, da ne vlečemo nazaj preteklih neuspehov ali učencu »napovedujemo« prihodnosti z brezupnimi komentarji in napovedmi. V odnosu z izkušnjo o spoštovanju in razumevanju si je potrebno vzeti čas in sprememba se lahko zgodi, kot smo že zapisali, ker učenca poslušamo, ga slišimo in mu odgovorimo (prav tam).

Učitelj uporablja znanje za ravnanje, saj pove in razloži tako, da je učencu razumljivo in preverljivo in nadalje skupaj oblikujeta in soustvarjata cilje. Vseskozi se prepleta in vključuje jezik socialnega dela, ki opogumlja in sprejema, tako da se udeleženci spoštujejo in cenijo, nihče se ne počuti omejeno ali manjvredno (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Koncept socialnega dela z mladimi, opisan zgoraj, lahko prenesemo v projekt Popestrimo šolo, tako pri delu s posameznim učencem kot s skupino. Izvajalec prostočasne aktivnosti v projektu Popestrimo šolo in učenec sta soustvarjalca v delovnem odnosu, ki skupaj soustvarjata potek določene aktivnosti ali iščeta deleže v rešitvi recimo pri raznih naravoslovnih eksperimentih, ki smo jih izvajali. Kot strokovna delavka na projektu sem pri delu z učenci uporabljala veliko omenjenih elementov, saj sem se zavedala, da moram v

osnovi najprej zagotoviti vzdušje v odgovornem, spoštljivem, sproščenem odnosu, upoštevati želje in potrebe učencev, saj bom le tako lahko vedela, kaj, kako delati z njimi in za njih.

1.4.1 Dogovorno vodenje v prostem času

Socialno delo teži in spodbuja k demokratični obliki vodenja, kjer sta pogovor ali konverzacija dogovorna. Tako kot je v okviru šolskega dela oziroma svetovalne službe pomembno, kakšen dialog uberemo pri učencih, je tudi pri delu z mladimi pri prostočasnih aktivnostih prav tako zelo pomembno, če ne odločilno, kakšen pristop izberemo.

Poštrak (2007, 2003, 2011) navede, da je najustreznejši demokratični ali dogovorni pristop, ki vzpostavi z mladostnikom komunikacijo v obliki razgovora. Slednje pomeni, da se udeleženci pogovarjajo, dogovarjajo, sodelujejo v skupnem početju, se tudi slišijo in upoštevajo. Skupaj načrtujejo in soustvarjajo določeno prostočasno aktivnost. Mladi imajo možnost povedati, kaj je njim pomembno, so aktivni udeleženci. Avtoriteta strokovnega delavca je oprta na njegovo znanje, sposobnosti, kompetence in moč argumentov. Dogovorni pristop mora biti dosleden. Strokovni delavec mora nastopati pri vodenju prostočasne aktivnosti kot spoštljiv in odgovoren zaveznik, ki razume želje, zanimanja in potrebe mladostnika, ki nastopa kot ekspert iz izkušenj. Mora spoštovati mlade in vedeti, kako delati z njimi in zanje.

Prav tako Glasser (2001, str. 54) pri teoriji izbire navede sedem povezovalnih navad med učiteljem in učencem, ki vključujejo skrbnost, poslušanje, podpiranje, prispevanje, spodbujanje, zaupanje, prijateljstvo. S tem omogočimo veliko večjo verjetnost, da se učencu približamo in se z njim povežemo.

Načela kakovostne komunikacije

Mrgole, (2003, str. 61) navaja pomen kakovostne komunikacije, ki mora biti odprta, jasna, iskrena, strpna in spoštljiva do partnerjev. Opredeli, kakšne morajo biti značilnosti kakovostne komunikacije v mladinskih organizacijah pri delu z mladimi. Iz lastnih izkušenj vem, kako pomembna je dobra komunikacija pri delu z mladimi, zato lahko te značilnosti prenesemo tudi v projekt Popestrimo šolo.

Za praktično delo je pomembno vodilo, da je kakovostno komunikacijo pomembno negovati na vseh ravneh, ki vplivajo na delo z mladimi: neposredno med mladimi, med izvajalci prostočasnih aktivnosti, na ravni organizacije, vse do lokalne skupnosti. Mrgole iz lastne prakse dela z mladimi navede, da je eno najbolj težavnih področij mladinskega dela: kako motivirati mlade, jih informirati, jih navdušiti za sodelovanje. Saj je v končni fazi njihova pripravljenost za sodelovanje najpomembnejše merilo kakovostnega mladinskega dela (Mrgole, 2003, str. 61–65).

Mrgole navede nekatera načela pri navezovanju stika z mladimi:

- za udeležbo v programih se mladi odločajo sami (tudi zgolj zaradi sprostitve, zabave ali druženja);
- mladinsko delo mora izhajati iz razvojnih značilnosti, nazorov, motivov, izkušenj, čustvovanj – ciljne skupine mladih v konkretnem prostoru;
- komunikacija mora biti mladim razumljiva in privlačna;
- vodenje dela z mladimi lahko poteka na izključno demokratični ravni, na način, ki nudi podporo in ustvarja občutek pripadnosti organizaciji; mladi naj bi imeli možnost, da sooblikujejo program in so soodgovorni za njegovo izvajanje;
- delo z mladimi je namenjeno mladim, ker so mladi in ne, ker bi bili posebej etiketirani zaradi določenih primanjkljajev;
- v ozir moramo vzeti celovit psihološki, sociološki in družbeni kontekst mladih (Mrgole, 2003, str. 66, 109).

A vendar Mrgole (2003) ugotavlja, da se je načelo upoštevanja potreb mladih mnogokrat pokazalo kot ne ravno uspešna pot dela z mladimi. V skupini, ki so jo sestavljali pretežno mlajši (14–16 let), je bilo težko uskladiti izražene potrebe (prej želje) z realno izvedljivostjo. Da se mladi poistovetijo z določeno dejavnostjo, ki je usklajena z njihovimi potrebami, je potrebno poznavanje širše problematike, hkrati mora biti mentor dovolj ustvarjalen in odprt, predvsem pa je pomemben način vodenja pri projektnem načrtovanju.

Navedeni način vodenja je ključnega pomena pri izvajanju aktivnosti, kot jih najdemo v projektu Popestrimo šolo. Ko ga združimo s koncepti socialnega dela z mladimi, dobimo recept za učinkovit, kvaliteten in trajen odnos.

1.4.2 Ustvarjalnost

Gardner H. ustvarjalnega posameznika opredeli kot osebo, ki rešuje probleme, oblikuje izdelke ali postavlja nova vprašanja, na način, ki je izrazito nevsakdanji, vendar je hkrati sprejet vsaj v okviru ene kulturne skupine. Posamezniki so ustvarjalni na določenem področju, kjer je po navadi najbolj izražen vidik njihove ustvarjalnosti, nadarjenosti ali sposobnosti. Med drugim osebe ali proizvodi niso ustvarjalni oziroma neustvarjalni sami po sebi. Kaj je ustvarjalno, je stvar določene kulture in zelo odvisno od mnenja strokovnjakov na določenem področju (Poštrak, 1995).

Prosti čas je mnogokrat opredeljen kot prostor svobode, svobodne izbire, kjer je prostor za inovacije in ustvarjalnost. Tomc ustvarjalnost poimenuje kot obliko deviacije, ki je izraz posameznika. Npr. skupina mladostnikov si iz izkušenj razvije lastno, unikatno razlago sveta, način življenja, vrednote. Ta odnos do sveta, ki ni tradicionalen, ampak drugačen od večine, torej devianten, je za mlade njihova realnost. In slednje je eno izmed temeljnih gibal družbene in kulturne spremembe (Poštrak, 2007, str. 157).

Če želimo razvozlati fenomen ustvarjalnosti, moramo upoštevati tako posameznika in njegovo osebnost, okolje, kjer dela in kriterije o izvirnosti in vrednosti. Na navedenih izhodiščih je Gardner skozi »analizo sedmih ustvarjalnih posameznikov ponudil tudi predpostavko o sedmih vrstah ustvarjalnosti: Sigmund Freud: primer intrapersonalne inteligence, Albert Einstein: logično-matematična inteligenca, Pablo Picasso: prostorska inteligenca itd. (Poštrak, 1995, str. 42).

Ker vemo, da so mladostniki različni med sabo, smo tudi v projektu Popestrimo šolo ponudili več raznolikih dejavnosti in s tem pokrili čim več področij.

1.5 Projekt Popestrimo šolo (POŠ)

Projekt Popestrimo šolo je financiran s strani Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Republike Slovenije. Naročnik javnega razpisa je Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije. Projekt med drugim spodbuja aktivno in ustvarjalno preživljanje prostega časa po pouku. Dejavnosti niso del aktualnega izobraževalnega programa in potekajo izven šolskega urnika, tudi med vikendi in počitnicami. Vse dejavnosti so prostovoljne in brezplačne (Razpisna dokumentacija POŠ, 2014–2015).

1.5.1 Namen projekta

Namen projekta Popestrimo šolo je:

- zagotoviti bolj učinkovito odzivnost učiteljev in preostalih strokovnih delavcev v osnovni šoli na individualne potrebe učencev,
- omogočiti večjo odzivnost šole na spremembe v lokalnem okolju,
- spodbujati vpeljavo novih, inovativnih pedagoških strategij in oblik dela,
- omogočiti nove zaposlitve za učitelje (Razpisna dokumentacija POŠ 2014–2015).

Izvajane aktivnosti v okviru projekta spodbujajo razvoj bistvenih kompetenc:

- sporazumevanje v maternem jeziku,
- sporazumevanje v tujih jezikih,
- matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji,
- digitalna pismenost,
- učenje učenja,
- socialne in državljanske kompetence,
- samoiniciativnost in podjetnost,
- kulturna zavest in izražanje.

Skladno s Priporočilom Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (prav tam).

Z izvajanjem aktivnosti v teh okvirjih imajo šole boljše pogoje, da se posvetijo vzgojno-izobraževalnim potrebam učencev in razvijajo prostočasne dejavnosti v okoljih, kjer je ponudba takšnih dejavnosti majhna. Pri izvajanju programa je dobrodošlo tudi sodelovanje z drugimi, tj. partnerskimi šolami (prav tam).

1.5.2 Program aktivnosti projekta POŠ na OŠ Maksa Pleteršnika Pišce

Na osnovni šoli Maksa Pleteršnika Pišce smo se prijavili na javni razpis, sestavili program aktivnosti ter k sodelovanju povabili dve partnerski šoli, in sicer osnovno šolo Globoko in osnovno šolo Podbočje. Na javni razpis se je prijavilo 150 vzgojno-izobraževalnih zavodov. Od tega je bilo izbranih 88 šol, med katerimi je bila tudi naša šola.

Skupno s partnerskima šolama smo prijavili 1000 ur. Od tega 400 ur na partnerski osnovni šoli Podbočje, kjer je aktivnosti vodil strokovni delavec Luka Luzar ter 100 ur na OŠ Globoko, kjer je aktivnosti vodila strokovna delavka Karmen Levak.

Na OŠ Maksa Pleteršnika Pišce sem aktivnosti vodila sama, prijavili in realizirali pa smo 500 ur. Kot koordinatorka projekta sem skrbela za pravilno izvajanje projekta, za vodenje dnevnikov na e-portalu, mesečno pripravo zahtevkov za financiranje in koordinirala obe partnerski šoli.

Projekt smo izvajali od januarja 2015 do konca šolskega leta (avgusta 2015). Aktivnost popestrimo počitnice smo tudi združevali s partnerskima šolama, saj smo izvajali skupne delavnice med počitnicami in organizirali skupinske izlete.

Na OŠ Maksa Pleteršnika smo izvajali naslednje aktivnosti:

AKTIVNOSTI:
ŠOLSKI EKOVRT ZA ŠOLSKO KOSILO Urejanje šolskega ekovrta, šolske okolice, zeliščne grede.
ŠOLSKO E-GLASILO Pisanje člankov na temo – šolsko dogajanje, zanimivosti v okolici, najstniške težave, ljubezen, vici, intervjuji.
SVET EKSPERIMENTOV Poizkusi z različnimi snovmi in razlaga pojavov in procesov v naravi, učenci sami preizkušajo eksperimente. Npr.: eksperimenti z vodo ...
PRIPRAVE NA LITERARNE TEČAJE, TEKMOVANJA
KULTURNI STIK

(Osnove tujih jezikov, spoznavanje tujih držav, kultur, povabimo tujejezične govorce, športnike, kulturnike, študente).
ODPADNO JE UPORABNO Izdelava različnih izdelkov (igrač, družabne igre ...) iz odpadnega materiala, staro za novo, okrasimo šolo).
INDIVIDUALNO DELO Z UČENCI Delo z nadarjenimi (raziskovalne naloge), učna pomoč, učitelj - učenec, medsebojna učna pomoč.
DRAMSKO USTVARJANJE (Igra, deklamiranje, nastopanje na šolskih prireditvah, ogled gledališke predstave, končni izlet).
VELIK SI, KOLIKOR IMAŠ VELIKO SRCE (Prostovoljne aktivnosti, medgeneracijsko sodelovanje, končni izlet).
POPESTRIMO POČITNICE (pohodi, izleti, športne aktivnosti, ustvarjalne delavnice med počitnicami, vikendom).

Aktivnosti so učencem omogočile široko paleto dejavnosti, ki so bile vsebinsko raznovrstne ter prilagojene zmožnostim in interesom učencev.

1.5.3 Vplivi projekta POŠ na kakovost preživljanja prostega časa otrok

Poštrak (2007, str. 164) navede, da večja kakovost preživljanja prostega časa pomeni prispevek k večji kakovosti življenja nasploh. Že to dejstvo samo po sebi nakazuje, da moramo pristoječim programom posvetiti vso pozornost. Tako Poštrak navede ugotovitve Mirjane Ule, da je prosti čas v sodobni družbi vedno bolj tudi čas, ki ga posameznik uporablja za lastno regeneracijo in za kompenzacijo identitetnih izgub.

Projekt POŠ kot neformalna oblika dela z mladimi

Mrgole (2003, str. 58) navaja, da mladi, ki sodelujejo v projektih, ki se prepletajo z neformalnimi izkušnjami vsakdanjega življenja, pridobijo življenjsko pomembne izkušnje in spretnosti, ki bi jih drugje težko dobili. Nadalje navaja, da bi programi neformalnega dela z mladimi morali imeti kot prednostno nalogo pridobivanje znanj in spretnosti, ki izhajajo iz načel vseživljenjsko učenje in »učenje iz življenja za življenje. Iz teh načel bodo mladi

pridobili koristne izkušnje za svojo prihodnost. In po teoriji učenja iz izkušenj ni pomembno vprašanje, kaj se nam pripeti, temveč kaj znamo s tem (iz tega) narediti.

Neformalne oblike dela z mladimi uveljavljajo svojo prednost tako, da delo poteka v sproščenem vzdušju, daje občutek mladim, da so gospodarji svoje scene, da jim starejše generacije ne »pridigajo«, da nič ni obvezno oziroma ne šteje za točke, da ni storilnostnih pričakovanj, da so skupaj s somišljeniki, s katerimi se identificirajo v novih vsebinah (Mrgole, 2003, str. 29).

Aktivnosti v projektu Popestrimo šolo so prepletene z neformalnim učenjem, ki ga lahko učenci uporabijo pri rednem šolskem delu kot predznanje za boljšo motivacijo. Načrtovane so skupaj z mladimi, se pravi, da izhajajo iz njihovih potreb, želja, radovednosti in jim omogočajo predvsem aktivno delovanje, kjer so tudi sami soustvarjalci dejavnosti.

Lea Šugman Bohinc (1994, str. 318) poudarja, »da je pri uporabi ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki važen proces dejavnosti in ne njen končni rezultat (izdelek), kar je eno glavnih pravil. Ni pomembno, kako kvaliteten bo končni izdelek, ampak da posameznik preko ustvarjalnosti izrazi svoja čustva in pride do novih pozitivnih spoznanj«.

Podobno lahko navedemo pri tovrstnih prostočasnih aktivnostih – dati učencem izkustvo, kako priti do notranjega zadovoljstva, se pravi ni pomemben cilj, ampak pot oziroma ustvarjalnost posameznika.

*Če mi naložite nalogo,
ki jo lahko rešujem po svoje,
ne bo več naloga,
bo veselje, bo umetnost. (Bliss Carman)*

Pedagogi kot vodje prostega časa – neformalni mentorski odnos

Mrgole (2003, str. 87) navaja, da je mentorstvo je oblika odnosov, s katero naj bi bile vodene dejavnosti za mlade. Mladi potrebujejo nekoga, na katerega se lahko oprejo. Bistvo mentorskega odnosa je v njegovi neformalnosti, kar funkcijo mentorja bistveno ločuje od

funkcije klasičnega učitelja. Mentorstvo je način dela. Mentor posreduje znanja, izkušnje in spretnosti, ki jih sam dobro obvladuje, vendar ob tem posreduje zlasti svoj odnos do vsebin, svoje navdušenje, svoje načine iskanja rešitev in svoje razloge, s katerimi se določene vsebine pokažejo za smiselne. Mentor je lahko nekdo, ki je uspešen na nekem področju in je pripravljen svoj odnos in veselje deliti z drugimi. Ne gre za to, da bi moral biti mentor posebej usposobljen, ampak gre za to, da je pripravljen posredovati svoje navdušenje do izbrane vsebine drugim. Slednje ugotavlja tudi Glasser, ko navaja, kako pomembno je, da učitelj uživa v lastnem delu, s tem daje najprej vsem dober zgled in ko ga učenci spoznajo na tak način, so se tudi sami vse bolj pripravljeni pokazati takšne, kot so v resnici. Na tak način se tudi vzpostavlja večja bližina, bolj pristen odnos med strokovnim delavcem in učencem, ki je za uspešen potek aktivnosti zelo pomembna (Glasser, 2001). Mentor je lik, ki prvotno razume potrebe mladih, ki se zna s potrebno mero distance z mladimi identificirati. Mentor ima tudi možnost svetovalnega vplivanja (Mrgole, 2003, str. 88).

Iz lastnih izkušenj vem, da se prek skupnega neformalnega dela lahko ustvari odnos, v katerem se mladi počutijo dovolj varne, da samoiniciativno, spontano spregovorijo o lastnih težavah in stiskah. Da se to zgodi, pa sta potrebna čas in zaupanje. Mentor mora biti občutljiv in odprt do mladih, da lahko nastopi v neformalni svetovalni vlogi, ki ima lahko zelo pozitivne učinke. Sama sem velikokrat posredovala tako v medsebojnih sporih med učenci ali ob zmanjšani učni motiviranosti, pri izključenosti posameznikov iz družbe itd. Pri tem sem jim nudila spodbudo ali jim ponudila pogled z druge strani pri določenih konfliktnih situacijah. Konkreten primer navajam v naslednjem poglavju.

Možnost za vse učence

Aktivnosti v projektu so brezplačne in prostovoljne, zato so lahko sodelovali vsi, ki jih je posamezna dejavnost zanimala. In kar je zelo pomembno, so dostopne tudi učencem iz manj spodbudnega okolja, ki jim materialno stanje onemogoča, da bi se vključili v katerokoli drugo plačljivo dejavnost. Tako projekt deluje proti socialnemu razslojevanju in povečevanju razlik med učenci.

POŠ kot preventivni program za mlade

Poštrak (2007, str. 161–162) navede, da prosti čas ne moremo ločiti od vsakdanjega življenja posameznika, saj oba tvorita resničnost, v kateri smo razvili različne načine preživetja. In med

drugim se lahko v prostem času odražajo stiske in problemi mladih, ki odraščajo v socialno ogroženem okolju. Strokovnjaki lahko oziroma smo dolžni, da prepoznamo v pristočasnih aktivnostih znake, ki nas opozarjajo, da je mladostnik v »krizi«, ki kliče po pozornosti, da mu ponudimo roko tako, da ga vključimo v aktivnosti, ki ga zanimajo, kjer se bo lahko pokazal v svoji pozitivni sferi in učinkoviteje reševal lastno stisko.

Tukaj projekt Popestrimo šolo nudi tudi priložnost učencem z različnimi vedenjskimi in drugimi primanjkljaji, ki se težko vključijo v družbo vrstnikov, so odrinjeni, nerazumljeni. Z veseljem sem opazovala, kako so se radi vključili v aktivnosti, pokazali vztrajnost, iznajdljivost, kreativnost, svoje dobre lastnosti in na tak način gradili boljšo samopodobo.

Primer dobre prakse:

Lahko navedem primer učenke, ki je veljala za zelo konfliktno, vrstniki so jo težko razumeli, (saj je delno izhajala iz druge kulture), težko se je vključila v družbo z vrstniki, velikokrat je bila sama na šolskem hodniku med odmori ali po pouku. Ko sem izvajala projekt, sem takoj opazila zanimanje pri njej, zato sem bila vedno pripravljena na pogovor z njo, prisluhnila sem njenim željam, pogledom in tako z učenko vzpostavila pristen odnos, ki ji je vlival zaupanje in podporo. Kot spoštljiv in odgovoren zaveznik sem z njo gradila odnos, v katerem je lahko pokazala svoje pozitivne lastnosti, skrita znanja in talente. In prav tukaj vidim ogromno prednost tovrstnih projektov, saj izvajalec mora biti odprt, fleksibilen tudi za učence, ki so pri rednem pouku »spregledani« predvsem zaradi velikega števila otrok v razredu in preobremenjenosti učitelja z učnim načrtom, disciplino ipd. Ker se projekt izvaja v manjših skupinah, ima izvajalec čas, da se posveti posameznikom, ga lažje »vidi, posluša, upošteva in razume«.

Za omenjeno učenko je sfera prostega časa, torej pristočasna organizacija, v kateri je delovala, pomenila nasprotje položaju, v katerem je bila pri šolskem pouku (Poštrak, 2007: 162).

In tukaj pride v ospredje koncept dela z mladimi z dogovornim načinom vodenja, ki je najbolj zaželen in produktiven s strani izvajalca aktivnosti, saj bo deloval kot spoštljiv in odgovoren zaveznik, ki sonačrtuje, usmerja in podpira dejavnost mladih udeležencev skupaj z njimi in zanje.

Projekt POŠ kot alternativa virtualnosti

Otroci danes mnogo preveč časa preživijo v virtualnem svetu, kjer so večinoma sami skupaj z napravo, naj bo to računalnik, mobitel, televizija itd. Te naprave jim dajejo lažni občutek, da so predvsem na socialnih omrežjih povezani s svetom in prijatelji. V virtualnem svetu so lahko brez večjega napora, premagovanja ovir, problemov, izzivov to, kar želijo biti. To »druženje s tehnološkimi napravami« hitro izpodrine pristne človeške stike in družabno preživljanje prostega časa. Vendar preživljanje večjega dela prostega časa na takšen način ni v človeški naravi, saj dokazano z mnogimi raziskavami povzroča veliko negativnih posledic (osamljenost, depresije, pasivnost, agresijo in podobno). Zato tako starši, pedagogi in vzgojitelji iščemo možnosti oziroma alternative, da mladi zamenjajo virtualni svet s pristnimi človeškimi odnosi.

In kot pravi Zalokar Divjak, Rojnik (2010), da namesto virtualnega sveta spodbujamo stik z naravo, saj otrok ob doživljanju lepote narave oblikuje svojo socialno plat v skrbi za bližnjega, dobro počutje skupine, spoštljiv odnos do avtoritet itd.

Projekt Popestrimo šolo je ena izmed možnosti, ki lahko mlade odvrne od tovrstnega pasivnega načina preživljanja prostega časa. Glavni cilj projekta je ravno druženje, sodelovanje, ustvarjanje, zabava, sprostitvev oziroma učenje skozi igro (Didakta, 2014, str. 16–20):

1. *Druženje*: pri tem otrok razvija empatijo, občutek za odgovornost, prilagajanje, občutek za sočloveka, učenje nenasilne komunikacije.
2. *Sodelovanje*: zahteva prilagajanje, odprtost, pozitivno komunikacijo, utemeljevanje, popuščanje, potrpežljivost, dogovarjanje.
3. *Ustvarjanje*: daje otroku možnost, da se izkaže, v čem je dober, kreativen, unikatni, da odkriva svoje močne plati, strasti, ki velikokrat pri rednem pouku ne pridejo do izraza.
4. *Zabava, sprostitvev*: daje občutek, da vse, kar delamo, ni več naloga, ampak igra, kjer se lahko šalimo, problem ali težava predstavlja izziv in veselje pri reševanju le-tega.

Učilnica na prostem

Aktivnosti v projektu Popestrimo šolo zaradi večje fleksibilnosti urnika, kot je manjša časovna omejitev, združevanje tem, delo v manjših skupinah, omogočajo sproščeno, aktivno in hkrati poučno in spontano učenje v naravi. Način dela, ki sem ga izvajala z učenci v projektu POŠ, sem povezovala z metodami doživljajske pedagogike.

Krajncan (2007) ugotavlja, da precej mladostnikov veliko svojega časa preživi za štirimi stenami ali pa na asfaltu oziroma betonu. Posledica tega je, da učenci naravno dogajanje v naravi spremljajo samo še preko medijev in tako težje oblikujejo zdrav odnos do narave. Izhodišče doživljajske pedagogike je izkustveno učenje, kjer učenci spoznavajo sebe, druge, okolico in razvijajo skupinsko dinamiko. Na ta način se lahko mladi bolj uspešno vključujejo v družbo in razvijajo svoje potenciale. Večinoma se izvaja v naravi v procesu gibanja. Doživljajska pedagogika teži predvsem k vzgojnim ciljem, ki so celostno in enakovredno usmerjeni na vsa področja otrokovega razvoja ter tako v večjem ravnovesju. Diferenciran pristop omogoča izvajanje v manjših skupinah in spodbuja doseganje uspehov in dvigovanje otrokove samopodobe. Z doživljajsko pedagoško metodo v šolo vpeljemo veliko življenjskosti, učenje za življenje, skrb zase, primerno zadovoljevanje lastnih potreb in funkcioniranje v skupini. Tako ima vsak možnost doživljati sprotne manjše uspehe in v naravnem okolju vsak odkriva lastne spretnosti, ki jih lahko tudi deli z drugimi.

Pri metodi doživljajske pedagogike gre tudi za vzgojo za življenje, saj se vrača nazaj k preprostim, preglednim in obvladljivim situacijam, v katerih je mogoče prepoznati neposredni smisel, posamezniku pa daje možnost, da preko doživetega občuti sam sebe (Krajncan, 2007).

Tako smo v sklopu projekta POŠ urejali šolski zeliščni vrt (vzgajali zelišča, kuhali sok) in šolski vrt z visoko gredo, šolsko okolico (šolski sadovnjak). Gozdovi v bližini, grajski park pri gradu Pišece, mlin na Gabernici so bili odlično izhodišče za izkustveno, zanimivo in aktivno preživljanje prostega časa in spoznavanje naravne in kulturne dediščine kraja. Aktivnosti v projektu smo velikokrat prepletali z dogajanjem v lokalnem okolju. Povezovali smo se z domačini, tako da smo organizirali teden medgeneracijskega povezovanja in e-izobraževanja krajanov s ciljem dviga računalniške pismenosti. Učenci so z nastopi, pomočjo

pri organizaciji (izdelovanje daril, spominkov) popestrili marsikateri dogodek v kraju Pišce. Obiskali smo tudi dom upokojencev v Brežicah, pisali šolske članke o dogajanju v kraju ipd. Povezovali smo se s partnerskima šolama. Predvsem v času počitnic smo aktivnost popestrimo počitnice izvajali z različnimi pohodi, zanimivimi izleti, ekskurzijami v okoliške kraje in ekskurzijami po Sloveniji, s športnimi aktivnostmi, ustvarjalnimi delavnicami, povabili smo tudi zunanje izvajalce, posneli kratek film. Učenci so imeli precej časa za svobodno druženje, prav tako z učenci obeh partnerskih šol (OŠ Globoko in OŠ Podbočje), s katerimi so spletli nova poznanstva in prijateljstva. Rdeča nit je bilo druženje, prepleteno z raznolikimi aktivnostmi.

Moja zgodba kot izvajalke na projektu Popestrimo šolo

Leta 2014 sem se zaposlila na OŠ Pišce kot učiteljica podaljšanega bivanja, kjer sem nadomeščala porodniško. Tako po letu zaposlitve zame ni bilo več dela. Pokazala pa se je priložnost, ko je ravno malo pred iztekom moje zaposlitve izšel razpis za Projekt Popestrimo šolo 2014/2015. Ravnateljica mi je ponudila priložnost in me povabila k izvajanju projekta POŠ na šoli. Seveda sem brez razmišljanja vesela potrdila in sprejela ponudbo, v vednosti, če bomo izbrani na razpisu, bom dobila službo. Ravnateljica mi je navedla glavne smernice izvajanja projekta POŠ in mi nato pustila odprte roke pri prijavi programa. Časa za prijavo na razpis ni bilo veliko, zato je bilo potrebno dokaj hitro spisati celoten program aktivnosti projekta POŠ. Projekt dopušča pri vsebinah aktivnosti veliko širine, tako da pušča izvajalcu aktivnosti precej ustvarjalnosti, da strokovni delavec sam osnuje temo in vsebino, določi število ur in oblike dela, ki jih bo izvajal v posamezni aktivnosti. Zato je zelo pomembno, da so aktivnosti zanimive za učence, kajti le tako jih bodo obiskovali. Predvsem takrat sem veliko premišljevala, kaj ponuditi učencem, da bo pritegnilo njihovo zanimanje. Ker sem bila komaj leto dni zaposlena na šoli in ne živim v Pišecah, še nisem imela pravega občutka, katera aktivnost bo učence najbolj pritegnila oziroma najbolj me je bilo strah, da se učenci ne bodo udeleževali aktivnosti predvsem med vikendi in počitnicami. Prav tako pa sem se zavedala, da aktivnosti, ki jih bom sama izvajala, morajo biti v prvi vrsti pisane na kožo tudi meni. Tako smo se s programom POŠ prijavi na razpis, ki je terjal veliko birokracije. Povabili smo tudi dve partnerski šoli (OŠ Globoko in OŠ Podbočje). Na javni razpis se je prijavilo 150 vzgojno-izobraževalnih zavodov. Od tega je bilo izbranih 88 šol, med katerimi je bila tudi naša šola.

Nato smo začeli z izvajanjem projekta. Najprej je bilo potrebno obvestiti starše, učence z zloženko POŠ in prijavnico s seznamom aktivnosti, ki so jo morali učenci prinesiti nazaj, podpisano s strani staršev, v kolikor so želeli sodelovati. Nato smo sestavili urnik in začeli z izvajanjem. Uskladiti urnik z obveznostmi učencev ni bilo lahko (podobno navaja v intervjuju izvajalec aktivnosti POŠ na OŠ Podbočje Luka Luzar – priloga), saj imajo učenci še šolske interesne dejavnosti. Tu je bilo potrebno veliko usklajevanja in dogovarjanja z učenci, da smo našli ustrezen termin. Kot izvajalec aktivnosti se zavedaš, da si v bistvu odvisen od udeležbe učencev, njihovega »povpraševanja«, saj aktivnosti niso obvezne, temveč prostovoljne. Zato smo aktivnosti zasnovali tako, da smo bili čim bolj odprti in dovzetni za želje, potrebe in interese učencev znotraj posamezne aktivnosti, tako da so bili učenci hkrati soustvarjalci in pobudniki za recimo kam na končni izlet, kaj bi ustvarjali, o čem se bodo delali poizkusi ... Tu je tudi zelo pomembno, da sodeluješ s celotnim kolektivom, saj je potrebno ogromno dogovarjanja, dejavnosti so se tudi prepletale s šolskimi, lokalnimi prireditvami in moraš biti vsestranski, odprt, fleksibilen pri delu z ljudmi, da slediš trenutno prisotnim potrebam.

S strani staršev so bili pozitivni odzivi, že to, da so bile aktivnosti brezplačne, pomeni tudi razbremenitev zanje. Med drugim še posebej med počitnicami je staršem otrok prve triade (sploh prvi in drugi razred) prišlo prav kot brezplačno varstvo, združeno z raznolikimi ustvarjalnimi aktivnostmi. Najbolj pomemben dejavnik pa so tu otroci, ki pridejo z navdušenjem domov in pripovedujejo, kaj vse so doživeli, kje so bili, in to daje zadovoljstvo tudi staršem. Tako kot je tudi napisal Luzar L. v intervjuju: s strani staršev je bila vidna podpora vsebinam. Ni jim bilo težko nikoli učenca pripeljati na delavnico, tudi če je potekala pozno popoldne ali čez vikend. Tudi iz pogovora z njimi je bilo čutiti naklonjenost in pohvalo nad rezultati dela (npr. pri ureditvi visokih gredic in veliko raznovrstno pridelani zelenjavi).

Dnevi in delavnice so znali biti tudi naporni, kaotični in težko jih je občasno bilo izvesti tako, kot si jih načrtoval, toda nagrada in blesk v očeh zadovoljnih otrok povrnejo ves trud. Težko je opisati, kako otroci cenijo take stvari, toda ko te zjutraj na hodniku v šoli otroci namesto »dobro jutro gospa učiteljica« rajše objamejo in povedo, da komaj čakajo, kaj zanimivega bomo spet počeli skupaj, vidim, da se dosegajo cilji, ki smo si jih zadali v projektu, in da pedagoški poklic dobiva svoj smisel.

Najbolj neprijeten del projekta pa so bili vnosi vsebin aktivnosti na e-portal, kjer smo morali za vsako uro, ki smo jo izvedli, natančno opisati vsebino dogajanja, in to dva dni prej (48h)

pred izvajanjem. Na koncu vsakega meseca pa poslati vodilnim v Ljubljano mesečno poročilo/zahtevek za financiranje o izvajanju projekta. Kar je bilo precej stresno in naporno. Plačilo pa je bilo opredeljeno po 40-urnem delavniku (primer: če si oddelal 20 polnih ur tedensko konkretno z učenci, si s tem imel polovični delovni čas zaposlitve).

Kot koordinatorka projekta sem skrbela za pravilno izvajanje projekta na OŠ Pišce in obeh partnerskih šolah, za vodenje dnevnikov na e-portalu in mesečno pripravo zahtevkov za financiranje. Koordinirala sem obe partnerski šoli, da smo projekt uspešno zaključili in realizirali vse prijavljene ure.

Projekt, kot je Popestrimo šolo, je zelo dobrodošel pri mladih iskalcih prve zaposlitve, ki so še brez izkušenj in strokovnega izpita (projekt POŠ spodbuja med drugim tudi zaposlovanje učiteljev brez strokovnega izpita). Je odlična priložnost, da si pridobiš ogromno izkušenj na vseh področjih dela z mladimi, si spleteš socialno mrežo in pridobiš izjemno referenco za naprej, sploh če iščeš novo zaposlitev v vzgoji in izobraževanju.

Intervju z izvajalcem aktivnosti projekta POŠ Luko Luzarjem na OŠ Podbočje je v PRILOGI ŠT. 2.

Izzivi in ovire izvajalcev pri izvajanju prostočasnih aktivnosti

Mrgole navede nekaj ovir, s katerimi se sooča mladinski delavec pri delu z mladimi, S temi težavami pa sem se tudi sama spopadala v času izvajanja projekta in prav tako veliko drugih sodelavcev, s katerimi sem se pogovarjala.

Mrgole (2003) ugotavlja, da so pri delu z mladimi vodje med drugim izpostavljeni sindromu izgorevanja, saj prvim ambicijam po navadi sledijo razočaranja, ki jih je potrebno premostiti. Potrebna je komunikacija, ki zajema takojšnjo refleksijo pričakovanj in reševanje nastalih konfliktnih situacij in možnost, da udeleženci izrazijo svoje občutke. Koordinacija skupinske dinamike je bistvenega pomena za vzdrževanje prijetnega vzdušja v skupini, kar se kaže v motivaciji vseh udeležencev.

Prepoznavnost programov med mladimi in spontana udeležba mladih je bistvo vsakega mladinskega delavca. Vendar pa se v realnosti večina izvajalcev ukvarja s kroničnim občutkom, da mladih ponudba programov, ki so pripravljeni po vseh ustreznih načelih, ne zanima (prav tam).

Pri ponudbi neformalnih programov za mlade je zagotovitev obiska in zavzetega sodelovanja mladih področje največjega tveganja in negotovosti. Načrtovalci programov se zavedajo, da je upoštevanje potreb udeležencev temeljnega in odločilnega pomena za izbiro ustreznih pristopov in končno zadovoljstvo vseh sodelujočih (prav tam).

1.6 Krajevna skupnost Pišece

»Pod zeleno Orlico s sončne strani, v obilju narave, v zavetju ljudi«

O izvoru imena Pišece obstaja več domnev. Morda ime izhaja iz besede »piš«, ker po dolinah z vrha Orlice vedno piha veter. Nekateri sklepajo, da ime izhaja iz besedne zveze »Bei der Schanz«, kar bi pomenilo, da je na tem mestu obstajala stara rimska utrjena postojanka. Izvor imena kraja pa lahko povežemo tudi z besedo »pšeno« (del mlina), ker je bilo v preteklosti na potoku Gabernica mnogo mlinov za mletje žita

1.6.1 Geografska lega in splošni podatki

Krajevna skupnost Pišece leži na JV Slovenije v Bizeljskem gričevju in spada pod občino Brežice. Pišece (vas) ležijo ob južnem vznožju Orlice (697 m) na nadmorski višini med 200 in 275 m. Zgrajene so v podobi križa. So središče okoliških vasi: Podgorja, Pavlove vasi, Orehovca, Dednje vasi in Blatnega. V krajevni skupnosti Pišece živi okoli 1200 prebivalcev, od tega jih več kot četrtina živi v vasi Pišece. Večina prebivalcev – predvsem mlajši vaščani so zaposleni v Brežicah in Krškem. Območje Pišec je dovolj široko odprto vplivom subpanonskega podnebja, hkrati pa zaščiteno z vzporednim gorskim hrbtom (Orliškim hribovjem), ki preprečuje vdor hladnega zraka s severa. Podnebje je zaradi tega zelo sončno in milo, tako da poljski pridelki dozore pol meseca hitreje kot na severni strani Orlice. Zaradi ugodne lege se prebivalci ukvarjajo predvsem z vinogradništvom in sadjarstvom (znana je pišečka marelica). Vas leži tudi v osrčju Bizeljsko-Sremiške vinske turistične ceste. (www.pisece.si)

1.6.2 Iz zgodovine kraja

Grad Pišece

Na strmem griču, zahodno od vasi, stoji grad Pišece. Kronika razvoja kraja in gradu sega v leto 1285. Takrat je bila trdnjavnica Pišece s pripadajočimi posestvi last solnograškega (salzburškega) stolnega kapitlja, ki je oskrboval ta posestva. Lastniki so se menjavali. Sam grad je bil prvič omenjen leta 1329 kot last pišeških vitezov. V preteklosti je bil pomemben tudi zato, ker je bil v njem dalj časa sedež deželnega sodišča. Na gradu je bila leta 1820 odprta prva šola, ki jo je vzdrževal in podpiral takratni lastnik Moscon. Zaslužen učitelj na tej šoli je bil Franc Pleteršnik, oče slovaropisca Maksa Pleteršnika (www.pisece.si).

Rodbina Moscon je imela grad v lasti vse do konca druge svetovne vojne. Po koncu vojne so grad nacionalizirali, bogata oprema je bila raznešena, vanj pa so naselili več družin. Grad je po koncu vojne pričel propadati. V zadnjih letih pa so ga začeli obnavljati z vizijo, da bo v njem srednjeevropska akademija za ekologijo. V letu 1999 je prvič po koncu druge svetovne vojne spet zaživel z dvema koncertoma baročne glasbe. Pri gradu se razprostira grajski park z angleškim vrtom (prav tam).

OŠ Maksa Pleteršnika Pišece

OŠ Maksa Pleteršnika je z angažiranimi in inovativnimi projekti, ki jih je vtkala v ožji in širši slovenski prostor ter preko državnih meja, postala leta 1998 članica svetovne družine šol UNESCO-ASP mreže. Članice postanejo tiste šole, ki namesto običajne medšolske tekmovalnosti postavljajo v ospredje temelje sodelovalnosti in solidarnosti. Kot je dejala Aškerc Mikelin: »šole, v katerih ni nikoli prevladovalo samo učenje in raziskovanje. Enako pomembno je postajalo prijateljevanje in skupno doživljanje akcij, ki so vselej obetale zahteve po novih snidenjih. Unesco sanje – ustvarjanje zavezništva med mladimi – so se prvič pokazale kot resnična možnost tudi pri nas. Ob sočasnem povezovanju učiteljev, ki sledijo istim vrednotam«. Sedem let kasneje postane OŠ Maksa Pleteršnika Pišece UNESCO središče za Posavje, Dolenjsko in Belo krajino, ki ima pod okriljem 12 ustanov. Zakaj je bila za Unesco središče izbrana ravno OŠ Maksa Pleteršnika Pišece, je v navedenem najbolje strnila nacionalna koordinatorica UNESCO mreže Slovenije Aškerc Mikelin A.: *»Pišece so bile izbrane zaradi izredne tenkočutnosti tamkajšnjih ljudi tako do narave kot do človeka, saj v*

Pišecah z veseljem sprejemajo popotnike vseh kultur» (Osnovna šola Maksa Pleteršnika Pišece, 2014, str. 151).

OŠ MP Pišece je tudi z delovanjem mednarodnega Unesco tabora, ki ga vsako leto organizirajo na šoli in s katerim »premikajo meje«, postala prepoznavna po Sloveniji in tudi izven meja. Z izvirnimi projekti, kot je Moder stol – nekdo misli nate, se širi pozitiven glas ene izmed najmanjših šol daleč naokrog.

OŠ Pišece je gibalno in srce kraja Pišece in vsi večji predvsem kulturno-družabni dogodki kraja so prepleteni tako in drugače s šolo. Krajanje so tudi prispevali z lastnimi finančnimi prispevki k izgradnji nove šole in telovadnice, zato se toliko bolj čutijo povezane s šolo. Šola s svojim širšim delovanjem dviga kakovost življenja ne le otrokom, ampak vsem krajanom s poudarkom na ohranjanju in vrednotenju naravne, kulturne in etnološke dediščine in prispeva h krepitvi zavedanja pripadnosti kraju. Center vasi skupaj s šolo in kulturnim domom predstavlja pomemben družbeni prostor, kjer se uveljavljajo interesi in potrebe krajanov na vseh področjih življenja.

Maks Pleteršnik

»Človek se rodi, trpi in umrje.

To so tri stvari, katerim ni mogoče ubežati.« Maks Pleteršnik

Maks Pleteršnik se je leta 1840 rodil v Pišecah. Po končani ljudski šoli v Pišecah je obiskoval gimnazijo v Celju, nato pa na Dunaju študiral klasično jezikoslovje in slavistiko. V zgodovino slovenskih jezikoslovcev se je zapisal zlasti kot avtor slovensko-nemškega slovarja, katerega prvi del je izšel leta 1894, drugi del pa prihodnje leto. Izdajo slovarja je financiral ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf, zato ta slovar imenujejo tudi Wolfov slovar. Prejel je številna priznanja in bil imenovan za častnega meščana mesta Ljubljane. Umrli je leta 1923 v Pišecah, kjer je tudi pokopan. Po Maksu Pleteršniku se imenujeta tudi društvo, ki je obnovilo njegovo domačijo in v njej uredilo muzej, ter pišeška osnovna šola, vključena v svetovno mrežo UNESCO-vih šol (www.pisece.si).

»Kakor da bi vse, kar je tam doma,

na svetih pišečkih tleh,

posebno moč imelo.« Maks Pleteršnik

2 PROBLEM

2.1 Pregled problematike

Zaposlena sem na OŠ Maksa Pleteršnika Pišce kot učiteljica podaljšanega bivanja in predmeta domovinska in državljanska kultura ter etika. Med drugim vodim tudi šolsko oddelčno skupnost ter šolski parlament. Tako sem v stiku z učenci od 1. do 9. razreda. Prav tako sem na tej šoli več kot polovico šolskega leta 2015/16 izvajala projekt Popestrimo šolo.

OŠ Pišce je šola na podeželju, kjer ni mladinskega društva, zato bi bilo zanimivo raziskati prosti čas mladih, kako ga preživljajo, katere dejavnosti in možnosti pogrešajo v svojem kraju. Želela bi raziskati, kakšen je razkorak med dejanskimi prostočasnimi aktivnostmi učencev OŠ Pišce in zelenimi dejavnostmi, ki jih učenci pogrešajo v bližini kraja.

Projekt Popestrimo šolo je zasnovan tako, da strokovni delavec sam osnuje temo in vsebino ter določi število ur in oblike dela, ki jih bo izvajal v posamezni aktivnosti. Zato je zelo pomembno, da so aktivnosti zanimive za učence, kajti le tako jih bodo obiskovali. Vse aktivnosti so prostovoljne in brezplačne. Veliko sem premišljevala, kaj ponuditi učencem, da bo pritegnilo njihovo zanimanje. Ker sem bila komaj leto dni zaposlena na šoli in ne živim v Pišecah, nisem imela pravega občutka, katera aktivnost bi učence najbolj pritegnila, najbolj pa me je bilo strah, da se učenci predvsem med vikendi in počitnicami ne bodo udeleževali aktivnosti.

Z raziskavo želim ugotoviti, kako mladi v Pišecah preživljajo prosti čas, koliko prostega časa imajo, kako ga preživljajo ter kje in s kom. Nato bom analizirala aktivnosti, ki so se izvajale v sklopu projekta Popestrimo šolo. Zanima me, katere aktivnosti so bile učencem najbolj zanimive in zakaj, katere manj, kaj so pogrešali pri izvajanju projekta ter ali so ga doživljali kot prosti čas. Zanima me tudi, katere prostočasne dejavnosti pogrešajo v svojem kraju, šoli oziroma ali menijo, da je v Pišecah dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa.

Ta raziskava bo v pomoč in vodilo strokovnim delavcem šole, krajanom in staršem, saj bo dala vpogled, po čem mladi težijo, kaj pogrešajo v Pišecah ter v kateri smeri delati z njimi oz. kaj jim ponuditi, sploh če se še bo kdaj pokazala priložnost za izvajanje takega ali podobnega projekta.

2.2 Namen raziskave

Z raziskavo želim najprej ugotoviti, kakšne so želje in potrebe učencev pri preživljanju prostega časa. Nato želim raziskati, če se aktivnosti, ki smo jih nudili v projektu Popestrimo šolo, razlikujejo od potreb in interesov učencev na OŠ Maksa Pleteršnika Pišce.

Naš cilj je podrobneje raziskati:

- kako učenci dojemajo prosti čas;
- koliko prostega časa imajo in na kakšen način ga preživljajo;
- s kom in kje preživijo največ prostega časa;
- katere aktivnosti v sklopu projekta POŠ so učenci najpogosteje obiskovali in katere najmanj;
- katera aktivnost v sklopu projekta POŠ jim je bila najbolj zanimiva in zakaj;
- katere aktivnosti v sklopu projekta POŠ so pogrešali;
- kdo je imel največ vpliva na izbiro aktivnosti v sklopu projekta POŠ;
- kakšen je bil odziv staršev na vključevanje v aktivnosti projekta POŠ;
- ali so aktivnosti v projektu doživljali kot prosti čas;
- v katerih interesnih dejavnostih izven šole sodelujejo in kaj pogrešajo v svojem kraju.

Na začetku raziskave sem postavila hipoteze, ki jih bom po analizi rezultatov potrdila ali ovrgla s pomočjo računalniškega programa Microsoft Excel.

- H 1: Večina učencev ima dovolj prostega časa.
- H2: Učenci bi aktivnosti projekta POŠ najraje obiskovali pozno popoldan.
- H3: Največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu POŠ so imeli prijatelji oz. sošolci.
- H4: Učenci so aktivnosti v sklopu projekta POŠ doživljali kot prosti čas.
- H5: Večina učencev meni, da v Pišecah ni dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

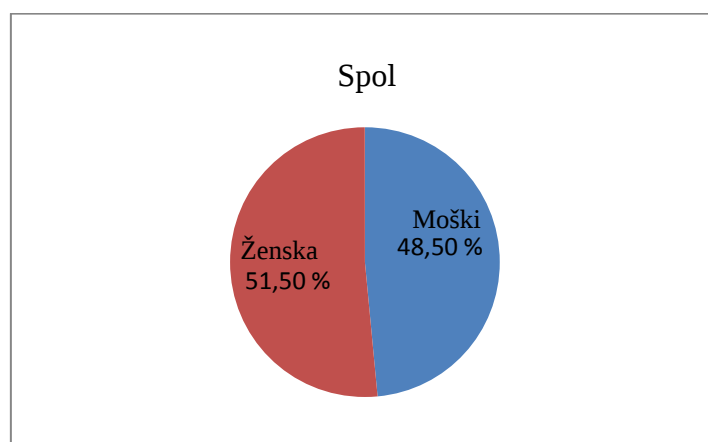
Uporabila sem deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja. Podatke sem zbrala s pomočjo anketnega vprašalnika, ki vsebuje vprašanja zaprtega in odprtega tipa. Te podatke sem zbrala številčno, zato je raziskava tudi kvantitativna.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Podatke za empirični del magistrske naloge sem zbrala s pomočjo anketnega vprašalnika, s katerim sem zbirala podatke o preživljanju prostega časa učencev OŠ Maksa Pleteršnika Pišece od tretjega do devetega razreda. Anketni vprašalnik je sestavljen iz 22 vprašanj. Od tega je 17 vprašanj zaprtega tipa z naprej možnimi odgovori ter 5 vprašanj odprtega tipa.

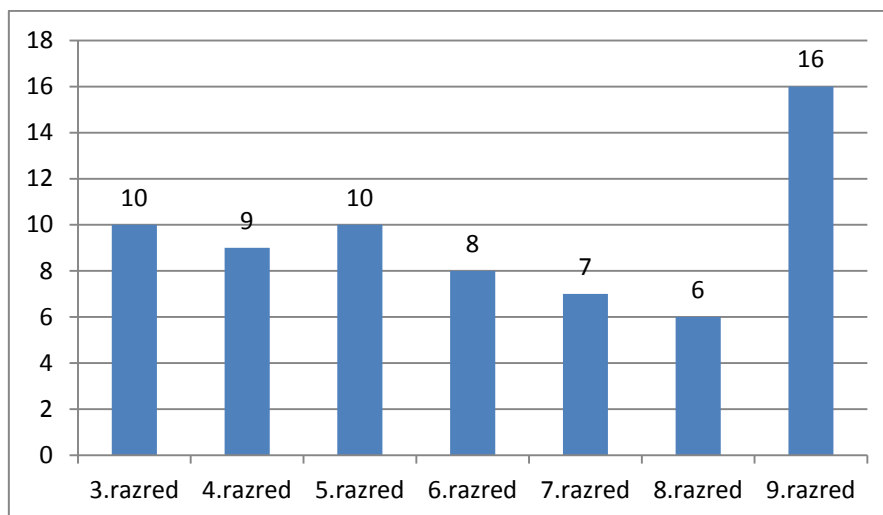
3.3 Populacija in vzorčenje

Ciljna populacija so bili učenci Osnovne šole Maksa Pleteršnika Pišece od 3. do 9. razreda. V raziskavi je sodelovalo skupaj 66 učencev te šole.

Slika 1: Struktura anketirancev glede na spol

Na anketo je odgovarjalo 34 žensk, kar je 51,5 % anketirancev, in 32 moških, kar predstavlja 48,5 % anketirancev. Tako je odstopanje v odstotkih učencev in učenk skoraj ničelno.

Slika 2: Struktura anketirancev glede na razred

Največ učencev je v devetem razredu (16), v petem in tretjem razredu je po deset učencev, v četrtem razredu devet, v šestem osem učencev, v sedmem sedem, najmanj pa jih je v osmem razredu (6).

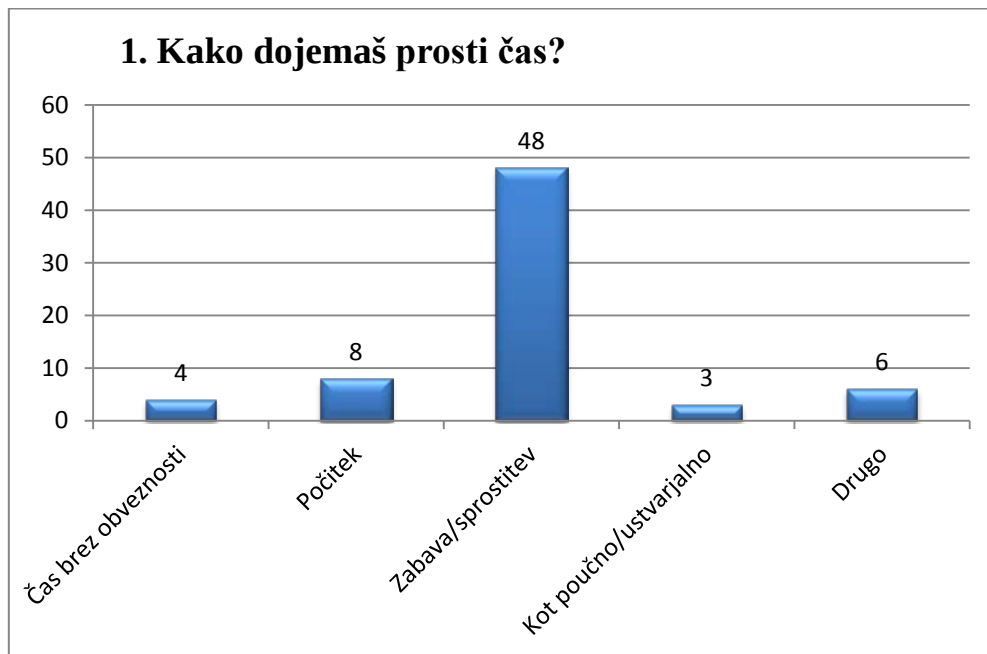
3.4 Zbiranje podatkov

Raziskavo sem izvedla v začetku meseca junija 2017. Ankete sem učencem razdelila v posameznih razredih, jim dala kratka navodila, v nižjih razredih (3., 4. in 5. razred) sem jim pri morebitnem nerazumevanju vprašanj in navodil pomagala z dodatno razlago.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Anketne odgovore sem številčno in grafično obdelala z računalniškim programom Microsoft Excel in rezultate prikazala v tabelah in grafikoni ter jih vsebinsko komentirala.

4 GRAFIČNI PRIKAZ REZULTATOV ANKETE S KOMENTARJI

Slika 3: Kako dojemáš prosti čas?

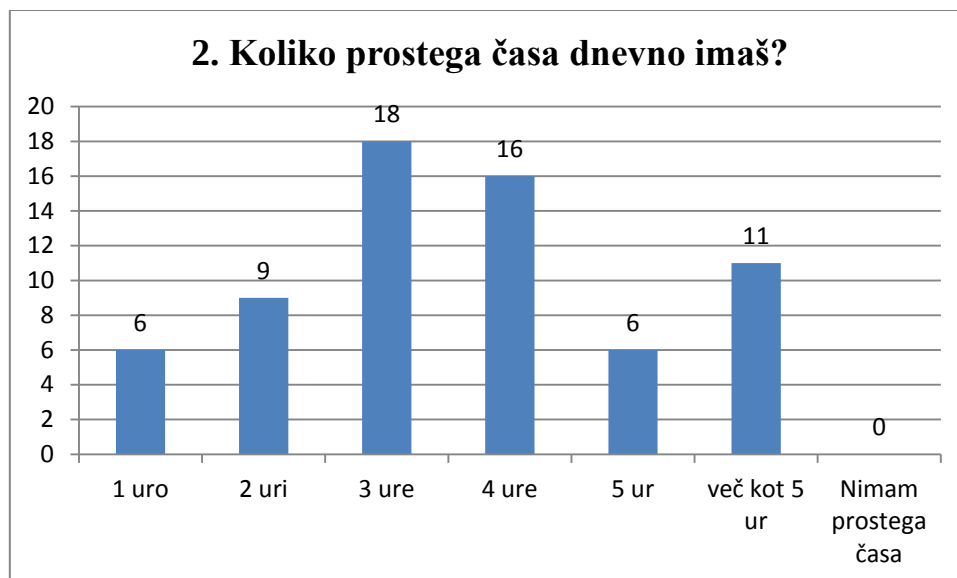
Pri prvem anketnem vprašanju sem želela ugotoviti, kako učenci doživljajo prosti čas. Več kot dve tretjini anketirancev doživlja prosti čas kot zabavo/sprostitev. Precej manjši delež učencev je obkrožil, da prosti čas doživlja kot počitek, še manjši delež učencev pa kot čas brez obveznosti. Samo trije učenci prosti čas doživljajo poučno ali ustvarjalno.

Med možnimi odgovori so imeli na izbiro tudi *drugo*. Napisali so:

- nogomet, treningi (2 učenca),
- računalniške igrice (2 učenca),
- druženje z družino, pogovarjanje (2 učenca).

Odgovori učencev me niso presenetili, saj je prosti čas namenjen zabavi in sprostitvi oziroma je čas za počitek brez obveznosti. Malo več odgovorov sem pričakovala pri možnosti, da ga preživljajo poučno ali ustvarjalno, vendar ker so imeli na izbiro samo en možen odgovor, so obkrožili najbolj pogostejšo varianto.

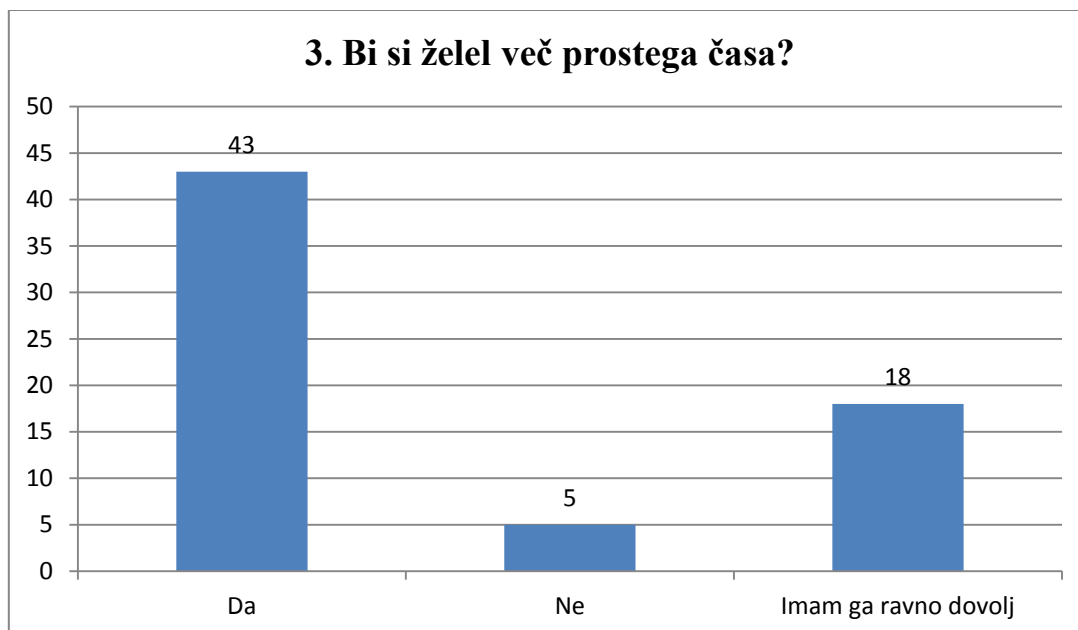
Rezultati se razlikujejo z ugotovitvami A. Kristančič (2007) pri anketiranju srednješolcev, saj večina dijakov razume prosti čas kot čas brez obveznosti, šele nato kot čas sprostitve in uživanja, nato kot čas zabave in na zadnjem mestu kot čas počitka.

Slika 4: Koliko prostega časa dnevno imaš?

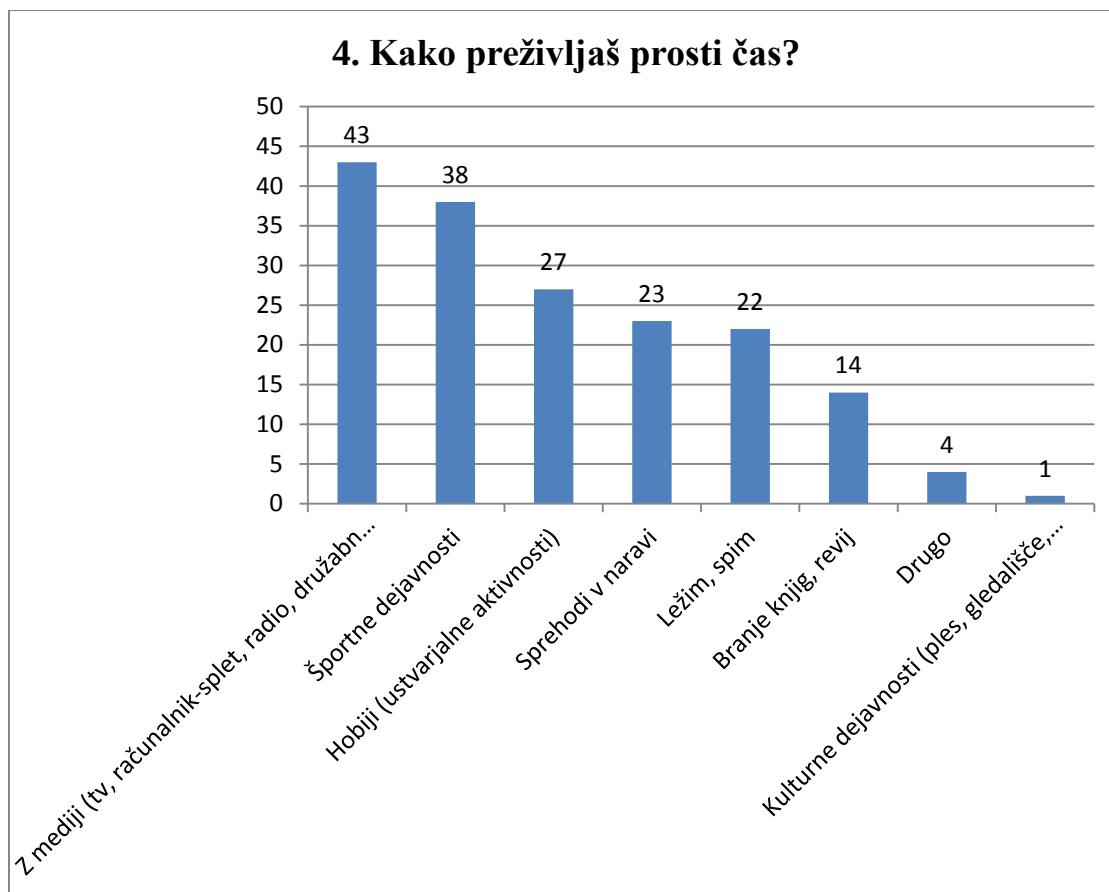
Polovica učencev ima od tri do štiri ure prostega časa dnevno. Kar precej učencev (11) je obkrožilo, da imajo več kot pet ur prostega časa. Šest pa jih je obkrožilo, da imajo po eno oziroma pet ur prostega časa. Malo več anketirancev (9) pa je obkrožilo, da imajo dve uri prostega časa. Nihče pa ni obkrožil, da nima prostega časa.

Če potegnemo črto, ima več kot polovica učencev od tri do štiri ure prostega časa, kar je povsem zadovoljiva številka, da lahko izkoristijo čas zase in svoje interese.

Slika 5: Bi si želel več prostega časa?

Kot smo ugotovili pri prejšnjem vprašanju, ima več kot polovica učencev od tri do štiri ure prostega časa dnevno. Očitno jim je ta številka premajhna, saj bi si kar dve tretjini učencev želeli več prostega časa. Malo manj kot tretjina jih ima ravno dovolj prostega časa, samo pet učencev pa si ne želi več prostega časa. Večina anketirancev očitno ni zadovoljna s količino prostega časa. Odgovori so me presenetili, saj sem bila mnenja, da so učenci v povprečju zadovoljni s količino prostega časa.

Slika 6: Kako preživljaš prosti čas?

Pri tem vprašanju so imeli učenci možnost obkrožiti več odgovorov. Največ, in sicer kar dve tretjini anketirancev, jih je obkrožilo, da prosti čas preživljajo z elektronskimi mediji (tv, računalnik/svetovni splet, družabna omrežja, radio), kar je v današnjem času med mladimi vedno pogostejše in hkrati »zaskrbljujoče«. Me je pa razveselil podatek, da se več kot polovica učencev ukvarja s športnimi dejavnostmi, slaba polovica pa s hobiji oziroma ustvarjalnimi aktivnostmi. Kaže na to, da mladi kljub vsem elektronskim vplivom, ki jih obdajajo, izberejo aktivnosti v smislu »zdravega življenjskega sloga«. Malo več kot ena tretjina učencev se v prostem času sprehaja v naravi, kar je tudi spodbuden delež. Točno tretjina učencev pa preživlja čas zelo pasivno, saj ležijo oziroma spijo. Prav tako zelo majhen delež, malo manj kot petina anketirancev, preživi čas s knjigo oziroma tiskanimi mediji. Le en učenec pa je obkrožil, da prosti čas preživlja v sklopu kulturnih dejavnosti.

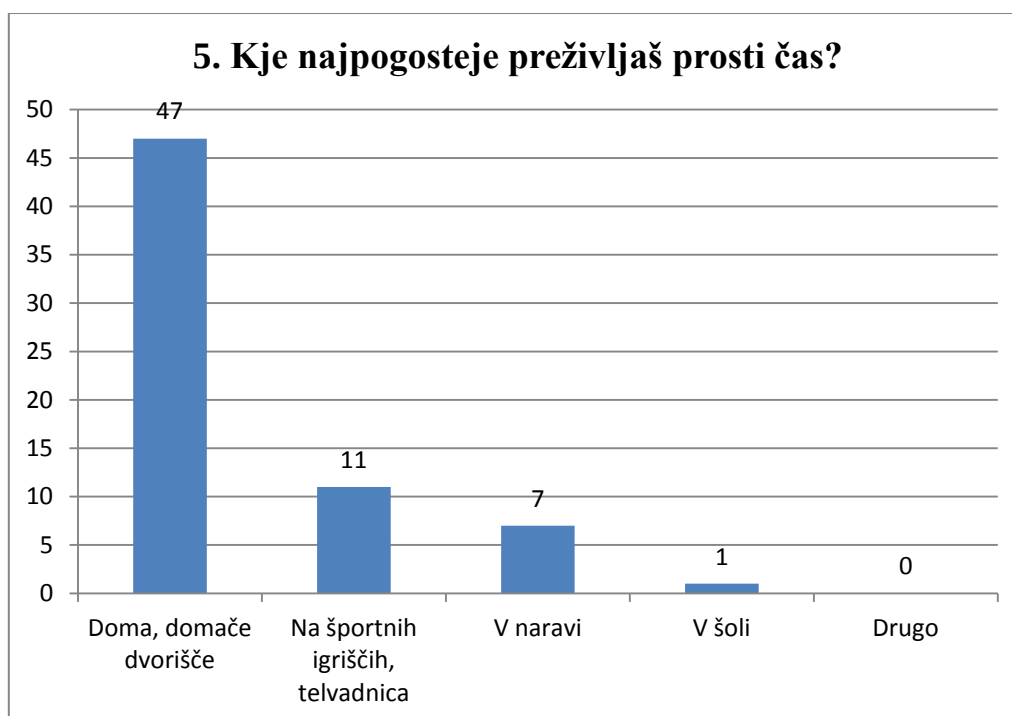
Pod kategorijo »drugo« so štirje učenci napisali:

- delo v sadovnjaku,
- delo v vinogradu (2 učenca),
- ukvarjanje z glasbo.

Če združimo športne dejavnosti in sprehode v naravi, lahko povzamem, da skoraj vsi otroci preživijo vsaj del prostega časa aktivno, torej se ravna po načelu zdrav duh v zdravem telesu.

Podobno Gril (2006, str. 26) v raziskavi, izvedeni leta 2003, navaja, da največ osnovnošolcev (dve tretjini) preživlja prosti čas pasivno ob poslušanju glasbe in gledanju tv/videofilmov, približno polovica pa jih ta čas preživlja s prijatelji oziroma se ukvarja z rekreativnim športom. V raziskavi je bila ponujena možnost izbire računalništvo, internet, slednje pa je obkrožila ena četrtna osnovnošolcev. Nadalje navaja, da se za dejavnosti osnovnošolci najpogosteje odločajo glede na to, ali imajo tam prijatelje oziroma možnost spoznavanja novih ljudi. Torej je druženje odločilno pri izbiri dejavnosti, kar lahko povežemo z našimi ugotovitvami pri 12. in 18. vprašanju.

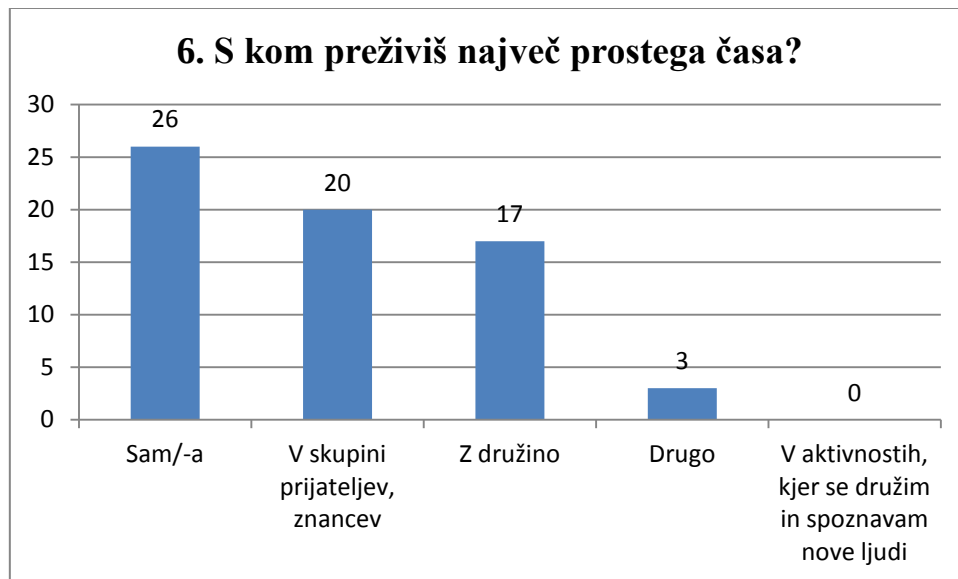
Derganc (2004) poudarja, da aktivno preživeti prosti čas nudi možnost za boljše fizično in psihično zdravje in pripomore k boljši samopodobi. Medtem pa Kuhar (2007) ugotavlja, da so najštevilčnejši načini preživljanja prostega časa – pasivno spremljanje medijev, kar potencira možnost do večje družbene izključenosti, namesto uspešnega soočenja s problemi.

Slika 7: Kje najpogosteje preživljaš prosti čas?

Graf prikazuje, da večina anketiranih prosti čas preživlja doma oziroma na domačem dvorišču. Ena šestina jih prosti čas preživi na športnih igriščih in v telovadnici, samo sedem v naravi, le en učenec pa je obkrožil, da prosti čas preživlja v šoli. Ponudila sem tudi možnost pod drugo, za katero se nihče ni odločil.

Glede na prejšnje vprašanje lahko sklepam, da večina učencev preživi prosti čas doma z elektronskimi mediji (gledajo televizijo, so pred računalniki na družabnih omrežjih), ali na domačem dvorišču, kjer so gibalno aktivni z brati in sestrmi, ali pa ležijo oziroma spijo. Glede na to, da OŠ Maksa Pleteršnika leži v osrčju čiste neokrnjene narave Kozjanskega parka, je žalostno, da otroci več časa ne preživijo v naravi.

Slika 8: S kom preživiš največ prostega časa?

Največ (26) osnovnošolskih anketirancev je odgovorilo, da svoj prosti čas preživljajo kar sami. Takoj zatem je skoraj tretjina učencev, ki prosti čas preživlja v skupini prijateljev in znancev, malo manj pa jih ta čas preživlja v krogu družine. Nihče ni obkrožil možnosti, da prosti čas preživlja v aktivnostih, kjer se družijo in spoznava nove ljudi.

Malo zaskrbljujoč in presenetljiv je podatek, da je veliko mladih, ki prosti čas preživijo sami. Ponovno lahko povežem s prejšnjima dvema odgovoroma in predvidevam, da je največ tistih učencev, ki prosti čas preživijo sami doma pred elektronskimi mediji ali se ukvarjajo s hobiji oziroma ležijo/spijo ali pa so na domačem dvorišču gibalno aktivni. Veseli nas, da malo manj kot tretjina učencev prosti čas preživi s prijatelji in znanci, kar je pričakovano in tudi dobrodošlo, saj s tem krepijo socialno odpornost in svojo neodvisnost. Najmanj osnovnošolcev (17) pa svoj prosti čas preživi z družino, kar je zaskrbljujoče. Sklepam, da so starši pre zaposleni s svojimi obveznostmi in zanje nimajo veliko časa ali pa so ti učenci edinci oziroma je med brati in sestrami večja starostna razlika. A dejstvo je, da je družina osnovna celica, ki daje otrokom občutek varnosti in pripadnosti, ki je nujna popotnica v samostojno prihodnost.

Pod kategorijo »drugo« so trije učenci napisali:

- z babico in dedkom,
- s sestrično,
- s psom.

U. Smole, B. Čagran, V. Hus (2016) so v raziskavi anketirale učence 4. razreda ter z istim vprašanjem prišle do ravno nasprotnih rezultatov, saj so ugotovile, da učenci največ prostega časa preživijo skupaj z družino, precej manj s prijatelji, najmanj pa sami. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi A. Kristančič (2007).

A kot navaja Gril mladi prosti čas večinoma preživijo sami ali s prijatelji in z vrstniki, zato je precej pomembno, kako ga preživijo, kaj delajo in katera izkustva si pridobivajo (Gril, 2006).

Slika 9: Katere aktivnosti si se udeleževal v sklopu projekta Popestrimo šolo?

Projekt POŠ in aktivnosti znotraj projekta so bile zasnovane tako, da smo pri vsaki aktivnosti določili število ur in tudi število učencev. Ker je aktivnosti izvajal samo en izvajalec na šoli, v tem primeru jaz, smo morali za nemoteno delovanje in organizacijo število učencev v posamezni aktivnosti omejiti. Vprašanje pa sem zastavila, saj me je zanimala povratna informacija o zanimanju učencev glede ponujenih delavnic, če bi projekt še potekal.

Pričakovano je učence najbolj pritegnila aktivnost *svet eksperimentov* (poskusi z različnimi snovmi in razlaga pojavov ter procesov v naravi, učenci sami izvajajo poskuse, npr. poskuse z vodo ...). Skoraj dve tretjini učencev je obkrožilo omenjeno aktivnost, kar nam lahko pove, da si učenci želijo znanja preko izkušenj oziroma doživljanja, da so željni novih znanj preko konkretnih poskusov, ki so jih lahko tudi sami samostojno izvajali. Presenetljivo pa je več kot polovica učencev izrazila željo po aktivnosti *popestrimo počitnice*, ki se je izvajala z raznolikimi delavnicami in izleti med počitnicami. Očitno so otroci željni druženja in novih dogodivščin med počitnicami.

Prav tako pa je skoraj polovica anketiranih izrazila željo po *dramskem ustvarjanju*, ki je namenjeno učencem, ki bi se radi preizkusili v igri, deklamiranju, nastopanju na šolskih prireditvah.

Skoraj polovica anketiranih je izrazila zanimanje tudi za aktivnost *velik si, kolikor imaš veliko srce*, ki vključuje prostovoljne aktivnosti, sodelovanje in pomoč na krajevnih prireditvah, medgeneracijsko sodelovanje in na koncu končni izlet. To spodbudno in pohvalno dejstvo je lahko tudi posledica dejavnosti Unesca, ki so vseskozi prepletene z dogajanjem na šoli in spodbujajo solidarnost, netekmovalnost, pomoč bližnjem itd.

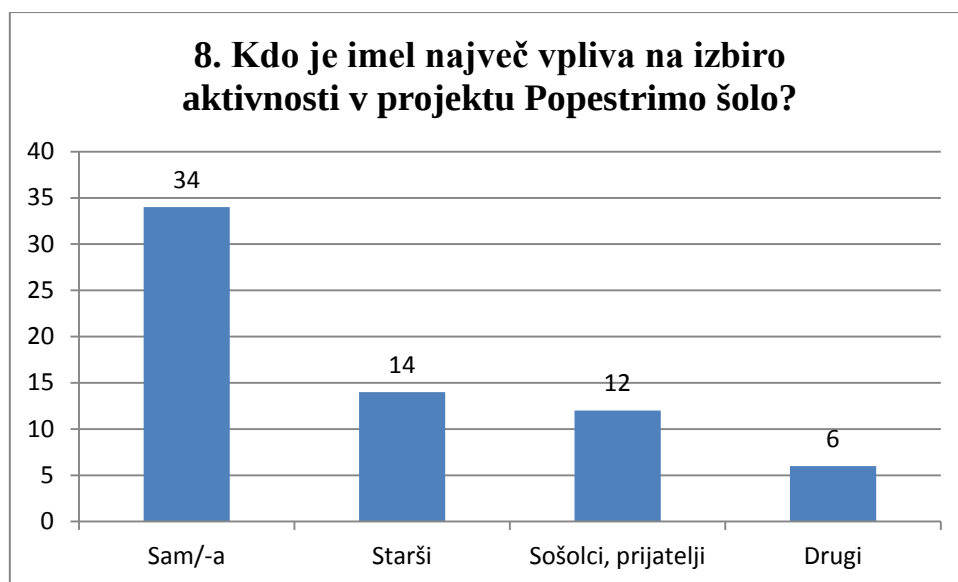
Več kot ena tretjina učencev (27) je izkazala zanimanje za aktivnost *odpadno je uporabno* in *kulturni stik*. Učenci (28) so na prejšnje vprašanje, kako doživljajo prosti čas, obkrožili, da se ukvarjajo z ustvarjalnimi aktivnostmi in aktivnost *odpadno je uporabno* je prava ustvarjalnica, saj vključuje izdelavo različnih izdelkov iz odpadnega materiala, staro za novo, krašenje šole ipd. Aktivnost *kulturni stik*, ki je namenjena predvsem mlajšim, pa zajema učenje tujih jezikov preko igre, spoznavanje tujih držav, kultur, ogled filmov.

Aktivnost *priprava na literarne tečaje in tekmovanje* je malo presenetljivo obkrožila kar ena tretjina učencev (22). Namenjena je tistim, ki se želijo udeleževati tekmovanj, natečajev.

Skoraj četrtina osnovnošolskih anketirancev je izkazala zanimanje za aktivnosti *šolski ekovrt za šolsko kosilo* in *e-glasilo*. Za šolo se nahaja srednje velik ekovrt z visokimi gredami ter zeliščnimi gredicami, ki ga skozi celotno šolsko leto urejajo učenci predvsem pri turističnem krožku. Šola je že mnogokrat dobila naziv za najlepše urejen šolski okoliš.

Aktivnost *individualno delo z učenci* je specifična in se je izvajala večinoma v smislu nudenja učne pomoči učencem in tudi spodbujanja medsebojne učne pomoči. Tovrstna pomoč je vedno dobrodošla in je namenjena poleg usvajanja same šolske snovi tudi pogovoru o vsakdanjih stiskah in problemih posameznika. Veliko učencev rabi nekoga samo, da mu ta prisluhne.

Lahko zaključim, da so bile s strani učencev obkrožene vse aktivnosti, kar nakazuje, da smo dobro »zadeli« zanimanje otrok, saj je zadnjo aktivnost na grafu obkrojila ena petina učencev, kar je precej zadovoljiv delež.

Slika 10: Kdo je imel največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu Popestrimo šolo?

Največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu Popestrimo šolo so imeli učenci sami. Več kot polovica (34) je takšnih, ki so si sami izbrali, katero aktivnost bodo obiskovali. Občutno manjši delež je tistih, na katere so pri izbiri prostega časa vplivali starši (14) ali pa sošolci, prijatelji. Pod možnost »drugo« je šest anketirancev napisalo učitelji.

Odgovori so me presenetili, saj sem sklepala, da imajo pri izbiri tovrstnih aktivnosti najpomembnejšo vlogo sošolci in prijatelji, ki so sploh v šoli načeloma pomemben dejavnik pri odločanju učencev. Zaradi tega sem hipotezo tudi zastavila v tej smeri. In kot pravi Derganc (2004, str. 50) so eden najpomembnejših dejavnikov pri izbiri prostočasnih aktivnosti prav prijatelji in vrstniške skupine, ki dajejo mladostniku socialno podporo izven družinskega okolja, preko njih pa mladi radi posnemajo načine ravnanja in so del prehajanja v odraslost.

A vendarle je rezultat spodbuden pokazatelj, da mladi z lastnim razmišljanjem oblikujejo tovrstne odločitve o izrabi prostega časa, saj s tem kažejo lastno odgovornost in samostojnost ter se na ta način oblikujejo v avtonomne posameznike.

Ko otrok postane mladostnik, je prosti čas pogosto prostor spopadov in pogajanj med njim in starši. Nekateri starši na prosti čas gledajo z nezaupanjem, saj ne vedo točno, kaj se takrat z njihovimi otroki dogaja. Mladostnik pa se ravno na tem področju najbolj izmika in dokazuje svojo samostojnost (Derganc, 2004, str. 48).

Tudi rezultati raziskav A. Kristančič (2007) in Smole, Čagran, Hus (2016) so podobni, saj so pokazali, da imajo največ vpliva na izbiro prostočasnih dejavnosti učenci sami, nato družina in nazadnje prijatelji. Kot sem že napisala, A. Kristančič (2007, str. 95) v raziskavi ugotavlja, da že desetletniki težijo k avtonomnosti pri odločanju (23 % jih želi samostojno odločati o preživljanju prostega časa, 26 % o gledanju televizije, 16 % o izbirnih vsebinah itd.).

Podobno ugotavlja Kastelic (v Komljanc 2007, str. 20), saj so rezultati v raziskavi med osnovnošolci pokazali, da so vzroki za obiskovanje krožkov največkrat lasten interes, manj prijatelji in znanci, še manj pa uspeh in boljše ocene pri predmetu.

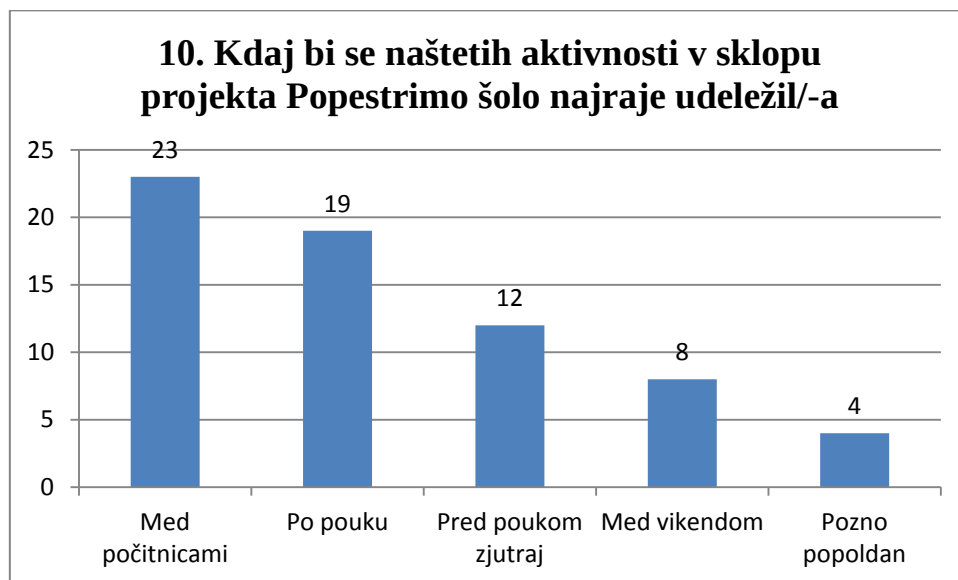

Slika 11: Odziv staršev (skrbnikov, drugo) na tvoje vključevanje v aktivnosti projekta Popestrimo šolo

Večina staršev učence podpira pri tovrstnem vključevanju v aktivnosti projekta, saj je tako odgovorilo 56 učencev. Delno so podpirali osem učencev, samo dveh učencev starši niso podpirali pri vključevanju v projekt Popestrimo šolo, nikomur pa vključevanje v aktivnosti niso prepovedali. Očitno imajo otroci večji del svobode pri odločanju za aktivnosti.

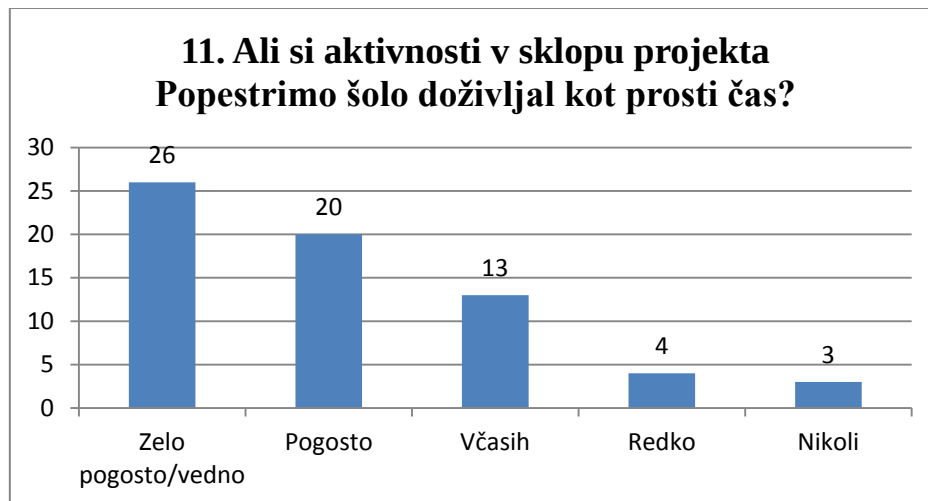
Podpora staršev je v celotnem obdobju odraščanja otroka zelo pomembna, saj daje mladostniku občutek vrednosti in popotnico k lastni samostojnosti v prihodnosti. Pričakovano

pa je tudi, da v šoli organizirane brezplačne prostočasne aktivnosti dobijo podporo in soglasje s strani staršev.

Slika 12: Kdaj bi se naštetih aktivnosti v sklopu projekta Popestrimo šolo najraje udeležil/-a

Tretjina anketirancev bi se aktivnosti najraje udeležila med počitnicami. To me je zelo presenetilo, saj sem bila med načrtovanjem programa v dvomih, ali se bodo učenci med počitnicami udeleževali aktivnosti. Prav tako je zanimiv podatek, da bi osem učencev najraje obiskovalo aktivnosti med vikendom. Po pouku in pred poukom zjutraj bi približno enak delež učencev obiskoval aktivnosti. Samo štirje učenci pa bi se aktivnosti udeleževali pozno popoldan.

Slika 13: Ali si aktivnosti v sklopu projekta Popestrimo šolo doživljal kot prosti čas?

To vprašanje me je najbolj zanimalo že v času izvajanja projekta, saj sem kot izvajalka hotela, da učenci te aktivnosti doživljajo čim bolj sproščeno. Več kot tretjina jih je odgovorila, da so aktivnosti projekta Popestrimo šolo *zelo pogosto/vedno* doživljali kot prosti čas, malo manj kot tretjina je te aktivnosti kot pristočasne doživljala *pogosto*, petina učencev *včasih*, *redko* in *nikoli* pa le sedem učencev.

Zavedala sem se »nevarnosti« tovrstnih ponudb, ki lahko hitro preidejo v sfero šolskega-delovnega časa, kot ga imenuje Mirjana Ule, ko poudarja, da je zlasti pri mladih pomembno, da prosti čas ne ponuja samo večje svobode pri odločanju za aktivnosti in vzpostavljanju socialnih stikov, temveč pomeni tudi čas, ko je zmanjšan nadzor nad njimi. Prav sfera nadzora nad prostim časom mladih pa je mnogokrat vzrok največjih dilem in konfliktov med odraslimi in mladimi. Tako se dogaja v vzgoji in izobraževanju, da pedagoški delavci skušajo z načrtovanji, ponudbami, usmeritvami, predlogi vplivati in nadzirati ne le šolski-delovni čas, ampak tudi prosti čas mladih (Ule, 2000, str. 63).

Vprašanja odprtega tipa sem analizirala s preglednicami.

12. V kolikor si se udeleževal več aktivnosti v sklopu projekta Popestrimo šolo, katera ti je bila najljubša in zakaj? Napiši eno.

Aktivnost	Število odgovorov
Popestrimo počitnice	18
Dramsko ustvarjanje	11
Velik si, kolikor imaš veliko srce	10
Svet eksperimentov	8
Odpadno je uporabno	5
Šolsko glasilo	5
Individualno delo z učenci	4
Priprave na literarne tečaje in tekmovanja	1
Kulturni stik	1

Skoraj tretjini anketirancev je aktivnost *popestrimo počitnice* bila najljubša. Navedli so naslednje razloge: *ker smo pri teh aktivnostih odšli na zanimive izlete in se družili (6x); ker nam ni bilo dolgčas doma; ker smo se največ gibal.* Šestina učencev je obkrožila *dramsko ustvarjanje* in prav tako navedla razlog *odhod na športne izlete*. Prostovoljne aktivnosti je izbrala slaba tretjina učencev. *Svet eksperimentov* je kot najbolj zanimivo aktivnost izbralo osem učencev. Kot najpogostejše razloge so navedli: *ker smo delali zanimive stvari, ter stvari, ki so mi bile všeč.* Učenci so bili bolj »zadržani« pri navajanju razlogov, zakaj jim je bila določena aktivnost najbolj zanimiva. Zato so le nekateri navedli razloge.

Očitno je aktivnost *popestrimo počitnice*, ki je bila z raznolikimi delavnicami realizirana med počitnicami, požela največ slovesa. Ta aktivnost je bila tudi najbolj »popestrjena« z različnimi pohodi, zanimivimi izleti v okoliške kraje, športnimi aktivnostmi, ustvarjalnimi delavnicami, povabili smo tudi zunanje izvajalce. Učenci so imeli precej časa za svobodno druženje z učenci obeh partnerskih šol (OŠ Globoko in OŠ Podbočje), s katerimi so spletli nova poznanstva in prijateljstva. Rdeča nit te aktivnosti je bilo druženje, prepleteno z raznolikimi aktivnostmi.

Pri aktivnosti *dramsko ustvarjanje* so imeli učenci zelo odprt manevrski prostor. Bili so soustvarjalci pri izboru same zgodbe, pri dodelitvi vlog, scenarija, kostumov ipd. Sami so oblikovali potek nastopanja na odru od začetka do zaključka. Z nastopi so popestrili marsikatero prireditev v šoli, kraju. Z igro smo celo dobili možnost nastopati pri slovenskih društvih v Srbiji. Za nagrado so si lahko sami izbrali, kam bi šli na zaključni izlet in odločili so se za »paintball«. Vse naštetu pusti zelo pozitiven pečat na udeležencih.

Pri aktivnosti *velik si, kolikor imaš veliko srce* smo nemalokrat popestrili dogajanje v lokalnem okolju z različnimi prireditvami in nastopi, se povezovali z različnimi društvi v kraju, sodelovali na raznih dogodkih v smeri prostovoljstva. S tem smo pripomogli, da so učenci iz OŠ Pišce res aktivno, prosocialno preživeli svoj prosti čas. Da so prostovoljstvo, solidarnost in medsebojna pomoč pri učencih zaželeni, smo že ugotovili pri sedmem vprašanju. Podobno ugotavljata Renner in Ule, ko navajata, da se v medijih pogosto sliši, da so mladi narcistični individualisti in da so brez sočutja za soljudi. Zato ne smemo spregledati relativno visoke pripravljenosti mladih za vključevanje v prostovoljne aktivnosti, kar predstavlja pomemben socialni kapital. V empirični raziskavi prostega časa mladih (starih od 14 do 17 let) v Ljubljani leta 1998 sta ugotovili, da bi več kot polovica anketirancev sodelovala v prostovoljnih aktivnostih (učna pomoč in svetovanje vrstnikom, pomoč starejšim ljudem, pomoč pri urejanju prostorov za lastno zabavo) (Renner, Ule, 2001, str. 482). In kot navaja Mrgole (2003) s prostovoljnim delom mladi razvijajo občutek do družbenih dobrin, odnos do družbe in solidarnost do lokalne skupnosti.

Zanimivo in vredno razmisleka je dejstvo, da so aktivnost *individualno delo z učenci*, pri kateri sem nudila učno pomoč učencem, ki so imeli učne in vedenjske primanjkljaje, kot najljubšo izbrali štirje učenci. Trinajst učencev pa je v prejšnjem vprašanju obkrožilo, da bi še naprej obiskovalo to aktivnost. Verjamem, da so jo navedli tisti učenci, katerim sem nudila pomoč in očitno jim ni bila odveč, ampak si tovrstnega sodelovanja in pomoči želijo še vnaprej.

13. Si katero aktivnost na določenem področju v projektu Popestrimo šolo pogrešal?

Aktivnost	Število odgovorov
Ne	39
Ples (hip-hop)	6
Kuharske delavnice	3
Več izletov	3
Kopanje, vodne igre	2
Več eksperimentiranja	1
Šolski radio	1
Likovno delavnico	1
Športne igre	1
Računalniške igre	1

Več kot polovica anketiranih osnovnošolcev je odgovorila, da v projektu Popestrimo šolo ni pogrešala nobene aktivnosti, medtem ko so preostali pogrešali ples, kuharske delavnice, še

več izletov, kopanje z vodnimi igrami, več eksperimentiranja, šolski radio, likovno delavnico, športne igre, računalniške igre.

Več kot polovica anketirancev je napisala, da ni pogrešala nobene aktivnosti, zato lahko sklepam, da so bili s ponudbo aktivnosti večinoma zadovoljni.

So učenci res tako skromni ali pa je to posledica tega, da jim nisem pri vprašanju v anketi dala na izbiro različna področja. Dejstvo je tudi, da šola ponuja pester izbor interesnih dejavnosti.

14. V katerih interesnih dejavnostih izven šole sodeluješ? (Napiši tudi, če ne obiskuješ nobene dejavnosti.)

Aktivnost	Število odgovorov
Nobena	25
Športno področje	19
Glasbena šola	13
Ministriranje pri maši	7
Mladi gasilec	5
Cerkveni pevski zbor	1
Gledališče	1
Vinogradniško društvo	1
Pikado klub	1

Več kot tretjina učencev ne obiskuje nobene interesne dejavnosti izven šole. Malo manj kot tretjina obiskuje športne aktivnosti, od tega jih največ trenira nogomet (13), sledijo rokomet, karate, streljanje in plavanje. Petina anketirancev obiskuje glasbeno šolo. Navedene športne aktivnosti in glasbeno šolo učenci nimajo možnosti obiskovati v Pišecah, zato se vozijo v Brežice ali Krško.

Medtem preostali obiskujejo ministriranje pri maši (7), mlade gasilce (5), cerkveni pevski zbor, gledališče, vinogradniško društvo in pikado klub. Te aktivnosti se izvajajo v Pišecah. Povzamem lahko, da dve tretjini učencev obiskujeta vsaj eno interesno dejavnost, ki je ne organizira šola.

15. V katere aktivnosti za izrabo prostega časa bi se želel/-a vključiti, pa jih ni v sklopu šole oziroma KS Pišce?

Aktivnost	Število odgovorov
Športno področje:	21

- nogomet	8
- košarka	2
- plavanje	2
- atletika	2
- paintball	1
- jahanje konjev	1
- odbojka	1
- lokostrelstvo	1
- športni klub	1
- pikado	1
Nobeno	18
Ples (hip-hop)	3
Eksperimenti	2
Izleti	4
Taborniki	1
Šivanje	1
Filmski krožek, gledališče	1
Znanost, zgodovina	1

Več kot polovica učencev (34) pogoša prostočasne aktivnosti, ki jih ni v sklopu šole oziroma Krajevne skupnosti Pišce. Največ zanimanja je na športnem področju (21). In sicer je najbolj zaželen aktivnost nogomet, sledijo košarka, plavanje, atletika. Željo po izletih imajo štirje učenci, nekaj bi jih plesalo (hip-hop), izvajalo eksperimente, eden bi taboril, eden pa šival. 18 učencev pa ne pogoša nobene dejavnosti.

Med anketiranimi osnovnošolci v Ljubljani podobno ugotavlja Gril (2006, str. 34), saj si več kot dve tretjini učencev želita več organiziranih dejavnosti v prostem času.

Slika 14: Kolikokrat na teden bi obiskoval te aktivnosti?

Ena tretjina učencev bi zgoraj naštete aktivnosti obiskovala dvakrat tedensko, nekaj več kot petina učencev bi aktivnosti obiskovala enkrat tedensko, sedem učencev pa tri- do štirikrat tedensko.

Seveda je pa tu vse odvisno od staršev, saj so skoraj vse zgoraj naštete dejavnosti, ki bi se jih učenci radi udeleževali, plačljive ter več kot deset kilometrov oddaljene od Pišec. To pa seveda zahteva od staršev čas in finančni zalogaj, ki si ga marsikdo ne more privoščiti.

Slika 15: Ali meniš, da je v KS Pišce dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa?

Skoraj dve tretjini mladih je mnenja, da v Pišecah ni dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa. Ena tretjina pa je z izbiro prostega časa zadovoljna.

18. Če je tvoj odgovor ne, navedi, kaj po tvojem mnenju primanjkuje mladim v Pišecah.

Predlogi	Število odgovorov
Več druženja - na igrišču, - po šoli, saj smo preveč oddaljeni od doma, - pošolske dejavnosti.	13
Zabave - ker smo zmeraj v hiši	4
Organiziranih izletov	3
Toplice	2
Volje za delo	1
Medgeneracijska druženja	1
Taborjenje	1
Sprostitve od pouka	1
Prostega časa	1

Dobra tretjina učencev (27) je podala mnenja in ideje, kaj potrebujejo oziroma kaj pogrešajo v Pišecah. Tako jih največ (13) pogreša druženje: ali na igrišču ali takoj po pouku, saj so od šole preveč oddaljeni in so potem odvisni od prevoza staršev, ali pri pošolskih dejavnostih. Spet drugi pravijo, da pogrešajo več zabave, kar bi sicer lahko uvrstili pod kategorijo *druženje* in navedejo razlog »ker smo zmeraj v hiši«. Trije predlagajo več organiziranih izletov po Sloveniji in tujini. Manjšina pa predlaga toplice, taborjenje, sprostitve od pouka in več prostega časa.

Mrgole (2003. str. 108) izpostavlja pomen druženja med mladimi in navaja, da se večina mladih preprosto rada druži, so ustvarjalni, razmišljajo o prihodnosti in jo želijo aktivno soustvarjati. Mladim je možnost druženja poglavitna za kakovostno socialno življenje. Med mladimi, ki delijo prijetne skupne izkušnje pri druženju in izvajanju aktivnosti, za katere so motivirani in jih prepoznajo kot smiselne, se spontano razvijejo tudi druge vrline: solidarnost, neformalna medsebojna pomoč itd.

5 REZULTATI

Po analizi raziskave, v kateri sem anketirala 66 učencev Osnovne šole Maksa Pleteršnika Pišce od tretjega do devetega razreda, sem prišla do naslednjih rezultatov:

H1: Večina učencev ima dovolj prostega časa.

<i>Bi si želel več prostega časa?</i>	Frekvenca	Delež
Da	43	65 %
Ne	5	7,5 %
Imam ga ravno dovolj	18	27 %
Skupaj	66	100 %

Zastavljeno hipotezo H1 moramo ovreči, saj so rezultati ankete pokazali, da si več kot polovica učencev (67 %) želi več prostega časa, le malo manj kot tretjina (27 %) pa ga ima ravno dovolj. Zanimivo je, da imajo učenci na dan povprečno 3,5 ure prostega časa in s to količino očitno niso zadovoljni, saj si ga želijo več. Odgovori so me presenetili, saj sem bila mnenja, da so učenci v povprečju zadovoljni s količino prostega časa. A dejstvo je, da je količina prostega časa relativen pojem, odvisna je od tega, kako prosti čas vsak posameznik dojema, ključno pa je tudi, na kakšen način ga preživlja.

H2: Učenci bi aktivnosti POŠ najraje obiskovali pozno popoldan.

Kdaj bi se naštetih aktivnosti v projektu najraje udeležil/-a	Frekvenca	Delež
Med počitnicami	23	35 %
Po pouku	19	29 %
Pred poukom zjutraj	12	18 %
Med vikendom	8	12 %
Pozno popoldan	4	6 %
Skupaj	66	100 %

Zanimivo je, da si največ učencev (več kot tretjina oz. 35 %) želi obiskovati aktivnosti med počitnicami. To dokazuje, da jim je med počitnicami dolgčas ali pa prosti čas večinoma preživljajo sami in si želijo več druženja in popestritve. Po pouku bi aktivnosti obiskovala slaba tretjina učencev (29 %). Ti odgovori so me še najbolj presenetili, saj sem predvidevala, da si učenci takoj po pouku želijo sproščeno odpočiti in brez odraslih mentorjev preživeti

prosti čas. Je pa to lahko spodbudna informacija za izvajalca aktivnosti, saj pomeni, da so jim aktivnosti bile v sprostitev in zabavo. S temi rezultati hipotezo 2 v celoti ovržemo, saj bi pozno popoldan obiskovalo aktivnosti le 6 % učencev.

- H3: Največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu POŠ so imeli prijatelji oz sošolci.

Kdo je imel največ vpliva na izbiro aktivnosti v projektu POŠ?	Delež	Frekvenca
Sam/-a	34	52 %
Starši	14	21 %
Sošolci,prijatelji	12	18 %
Drugi	6	9 %
Skupaj	66	100 %

H4: Tudi hipoteza 3 z anketo ni bila potrjena, saj se učenci v največji meri sami odločajo, katere aktivnosti bodo obiskovali (52 %). Sledi vpliv staršev (21 %) ter nato vpliv sošolcev in prijateljev (18 %). Torej se vrstniki niso izkazali kot najpomembnejši dejavnik pri odločanju učencev za pristočasne dejavnosti, saj so šele na tretjem mestu.

Približno enako je ugotovila tudi Kristančičeva (2007), ki navaja, da na izbor pristočasnih aktivnosti vplivajo najbolj učenci sami. Sledijo družina in prijatelji.

- H4: Učenci so aktivnosti v sklopu POŠ doživljali kot prosti čas.

Ali si aktivnosti v projektu POŠ doživljal kot prosti čas	Frekvenca	Delež
Zelo pogosto/vedno	26	39 %
Pogosto	20	30 %
Včasih	13	20 %
Redko	4	6 %
Nikoli	3	5 %
Skupaj	66	100 %

Hipoteza 4 pa je potrjena z 69-odstotnim deležem. Zajela sem deleža z odgovorom najvišje frekvence (*zelo pogosto/vedno* in *pogosto*) in tako je največ učencev zelo pogosto/vedno in pogosto aktivnosti POŠ doživljalo kot prosti čas, 20 % učencev pa le včasih. In če povežem, da je za večino učencev prosti čas zabava in sprostitev, so posledično tudi aktivnosti v projektu doživljali na ta način. S temi rezultati se potrjuje to, kar smo načrtovali. Dejstvo je, da so te aktivnosti prostovoljne in v kolikor učencem ne bi bile zanimive in zabavne, jih tudi ne bi obiskovali.

H5: Večina učencev meni, da v Pišecah ni dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa.

Ali meniš, da je v Pišecah dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa?	Frekvenca	Delež
Ne	41	62 %
Da	25	38 %
Skupaj	66	100 %

Tudi hipotezo 5 moram popolnoma potrditi, saj 62 % anketirancev meni, da v Pišecah ni dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa. Kar sem pričakovala, saj tako majhen kraj, kot so Pišece, tega niti ne morejo zagotoviti. A vendarle se Pišečani trudijo po svojih najboljših močeh, saj je v kraju kar sedem društev, kjer se krajani družijo in sodelujejo.

Kot je razvidno iz raziskave pa učenci v sklopu šole oziroma Krajevne skupnosti Pišece najbolj pogrešajo aktivnosti na športnem področju oziroma dejavnosti, ki vključujejo druženje.

6 SKLEPI

Z raziskavo sem preverila, kako učenci Osnovne šole Maksa Pleteršnika Pišce preživljajo prosti čas doma ter v projektu Popestrimo šolo in prišla do naslednjih ugotovitev:

- Večina učencev prosti čas doživlja kot zabavo ali sprostitev.
- Motila sem se, ko sem predvidevala, da imajo mladi dovolj prostega časa. Sicer ga imajo povprečno od tri do štiri ure, vendar si večina učencev želi več prostega časa.
- Zanimalo nas je tudi, kako mladi preživljajo prosti čas. Največ (kar dve tretjini anketirancev) jih je odgovorilo, da prosti čas preživljajo z elektronskimi mediji (tv, računalnik/svetovni splet, družabna omrežja, radio). Vendar se jih tudi več kot polovica ukvarja s športnimi dejavnostmi. To je podatek, ki daje upanje, da mladi kljub vsem elektronskim vplivom, ki jih obdajajo, izberejo aktivnosti v smislu »zdravega življenjskega sloga«.
- V Pišecah daleč največ osnovnošolcev (71 %) preživi svoj prosti čas doma ali na domačem dvorišču. Zanimljivo majhen delež jih preživi na športnih igriščih, v telovadnici in v naravi. Malo zaskrbljujoče in presenetljivo pa je, da je kar 39 % mladih, ki prosti čas preživijo sami, malo manj (30 %) pa ga preživi s prijatelji in znanci. Šele nato pride na vrsto družina. In če povežem rezultate treh vprašanj, ko nas je zanimalo kako, kje in s kom preživljajo učenci prosti čas, lahko sklepam, da je največ tistih, ki preživijo prosti čas sami doma pred elektronskimi mediji, ali se ukvarjajo s hobiji oziroma ležijo/spijo oziroma so na domačem dvorišču gibalno aktivni s prijatelji ali družino.
- V projektu Popestrimo šolo smo učencem ponudili devet raznolikih aktivnosti. Naj omenim prve tri, ki so jih najbolj pritegnile. Aktivnost *svet eksperimentov* je požela največ zanimanja (64 %), kar nam pove, da si učenci želijo znanja preko izkušenj oziroma doživljanja, da so željni novih znanj preko konkretnih poskusov. Učenci si prav tako želijo druženja in novih dogodivščin med počitnicami, saj jim je aktivnost *popestrimo počitnice* druga najbolj atraktivna (39 %). Kot tretjo aktivnost pa so navedli *dramsko ustvarjanje*. Dejstvo je, da so vse ponujene aktivnosti bile izbrane/obkrožene s strani učencev, s čimer so pokazali željo, da si želijo še tovrstnih dejavnosti in doživetij.
- Predvidevala sem, da so na izbiro aktivnosti v projektu POŠ imeli največji vpliv prijatelji ali sošolci. A sem hipotezo ovrgla, saj se učenci z 52-odstotnim deležem sami

odločajo katere aktivnosti bodo obiskovali. Šele za starši (21 %) imajo vpliv sošolci in prijatelji z deležem 18 %.

- Večino otrok (85 %) so starši podpirali pri vključevanju v aktivnosti projekta POŠ.
- Predvidevala sem, da učenci želijo obiskovati aktivnosti projekta POŠ pozno popoldan, vendar sem se pri tej trditvi najbolj zmotila, zato sem hipotezo tudi ovrgla, saj več kot tretjina učencev (35 %) želi obiskovati aktivnosti med počitnicami, 29 % pa takoj po pouku.
- Kot izvajalka aktivnosti v projektu POŠ sem si želela, da bi učenci te aktivnosti doživljali kot prosti čas, zato sem hipotezo tako zastavila in jo tudi potrdila z deležem 69 %, v katerem so učenci *zelo pogosto/vedno in pogosto* aktivnosti POŠ doživljali kot prosti čas. Dejstvo je, da so te aktivnosti prostovoljne in v kolikor učencem ne bi bile zanimive in zabavne, jih tudi ne bi obiskovali.
- Učenci so imeli možnost izbrati svojo najljubšo aktivnost izmed vseh desetih in naj omenim prve tri aktivnosti, ki jih je izbrala več kot polovica učencev. Prva na seznamu je bila aktivnost *popestrimo počitnice* (27 %), sledili sta *dramsko ustvarjanje* (17 %) in aktivnost *velik si, kolikor imaš veliko srce* (15 %).
- Več kot polovica anketiranih osnovnošolcev (59 %) je odgovorila, da v projektu Popestrimo šolo ni pogrešala nobene aktivnosti. V manjšem deležu pa so pogrešali ples, kuharske delavnice in več izletov.
- Tretjina učencev ne obiskuje nobene interesne dejavnosti izven šole. Dve tretjini učencev pa obiskujeta vsaj eno interesno dejavnost, ki je ne organizira šola. Od tega jih največ obiskuje dejavnosti iz športnega področja in glasbeno šolo.
- Več kot polovica učencev (52 %) pogreša določene pristočasne aktivnosti, ki jih ni v sklopu šole oziroma krajevne skupnosti Pišce. Največ zanimanja je na športnem področju (32 %), pri tem je najbolj priljubljen nogomet. Te aktivnosti pa bi povprečno obiskovali dvakrat do enkrat tedensko.
- Imela sem prav, ko sem predvidevala, da večina učencev meni, da v Pišecah ni dovolj možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa, saj je to z deležem 62 % potrdila tudi raziskava. Učenci so podali predloge, ki zajemajo predvsem več druženja in aktivnosti, ki vključujejo le-to.

7 PREDLOGI

Izvajanje tovrstnih projektov, kot je Popestrimo šolo, je sploh na tako majhni šoli v tako majhnem kraju, kot so Pišce, zelo dobrodošlo in s strani krajanov, šole, učencev in staršev vedno zaželeno in cenjeno.

Tak projekt je možnost, da se učencem ponudijo dejavnosti, ki niso v samem kraju oz. bližnji okolici in prav tako šola ne razpolaga z njimi v okviru interesnih dejavnosti. Velikega pomena pa je tudi, da so vse aktivnosti finančno pokrite preko projekta.

Velikokrat zlasti v medijih zasledimo, da so mladi pasivni in nezainteresirani, a vendarle rezultati v naši raziskavi pokažejo, da je več kot tretjina mladih (41 %) navedla predloge in ideje za raznoliko preživljanje prostega časa. Potemtakem več kot tretjina učencev ve, kaj si želi.

Učenci v Pišecah pogrešajo aktivnosti na športnem področju, kar velja posredovati strokovnim delavcem šole, zato v tej smeri predlagam več ponudbe s strani interesnih dejavnosti ali v kolikor se pokaže možnost, da se šola prijavi na kakšen projekt, ki ima kot glavno vodilo športne dejavnosti. Tudi krajanom Pišec predlagam, da poiščejo načine in poti, kako mlade povabiti, pritegniti v svoja društva oziroma v kakršnekoli aktivne oblike preživljanja prostega časa. Vsi se zavedamo, da so mladi gonilna sila in prihodnost sploh manjših krajev.

Mladi so na udaru tehnologije in sploh v počitniškem času, ko so večinoma doma prepuščeni sami sebi, jih lahko tehnologija popolnoma zasvoji oziroma prevzame v preživljanju prostega časa.

V raziskavi so učenci navedli predloge, ki zajemajo predvsem več druženja in aktivnosti, ki vključujejo le-to. Če povzamem, mladi kličejo po tem, da bi se več družili med sabo še posebej med počitnicami.

Seveda se zavedam, da jim krajevna skupnost Pišce zaradi svoje majhnosti in malega števila prebivalcev ne more nuditi toliko, kot jim lahko nudita mesti Brežice ali Krško. A vendarle mogoče lahko Krajevna skupnost Pišce kakšen prostor za zbiranje ponudi tudi mladim. Sedaj je glavno zbirališče šolsko igrišče. Mladi so med drugim v raziskavi predlagali lokalni bazen, ki bi tudi lahko bil kraj zbiranja in druženja ter bi popestril predvsem dolge poletne počitnice.

Največ kar lahko otrokom posredujemo v okviru prostočasnih dejavnosti, tudi v okviru projekta, kot je Popestrimo šolo, je da v učencu prebudimo tisto »nekaj«, kar težko dosežemo pri rednem pouku. Da mu prižgemo ogenj, strast, ko nekaj naredi, načrtuje, raziskuje, ustvarja s takim žarom v očeh, da ga nihče ne more več ustaviti. S tem pridobi odločnost in spoznanje, kaj si želi v življenju delati, kaj želi postati. Ko to posameznik odkrije v sebi, v prihodnosti ne more zgrešiti z izbiro poklica, v katerem bo žarel in ki ga bo veselil. S tem bo našel svoje poslanstvo, ki mu bo v izjemno veselje, izziv in užitek, hkrati pa mu bo predstavljalo tudi prosti čas.

Prosti čas je zelo pomemben del našega življenja, saj je prepleten skozi vse sfere našega delovanja. Predvsem v zadnjem času, ko je tempo življenja prehiter in se večina nas sploh ne zaveda, da drvimo po poteh in včasih niti ne vemo prav, »kam gremo«, je prosti čas namenjen tudi temu, da se najprej malo ustavimo in vprašamo kam, zakaj. Tako kot pravijo Aborigini na koncu dneva: »Človek, postoj in počakaj, da te duša dohiti.«

Navsezadnje smo mi kot odrasli zgled mladim, kako preživljati prosti čas, se ustaviti, ga doživeti in v pravem pomenu besede preživeti, zaživeti ter čas nameniti tistim dejavnostim, ki pustijo za sabo tisto pravo notranje zadovoljstvo in potešijo našo dušo. In v kolikor bomo mi kot odrasli znali uravnovesiti delo in prosti čas, poiskati harmonijo med njima, bomo najboljši zgled in popotnica mladim v njihovo prihodnost.

8 UPORABLJENA LITERATURA

- Bajzek, J. (2008). Svet prijateljstva in vezi prostega časa. V: Bajzek, J. in drugi (ur). Odiseja mladih: Radovljica: založba Didakta.
- Bohinc Šugman, L. (1994). Socialno kulturno delo. Socialno delo, 317-324
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Čeplak Mencin, M. (2000). Šola ter zgodbe o (pre)velikih pričakovanjih in izgubljenih iluzijah. V: Ule, M., idr. (2000). Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Založba Aristej.
- Černigoj Sadar, N. (1991). Moški in ženske v prostem času. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Derganc, S. (2004). Prosti čas mladih. Ljubljana: Salve: Društvo Mladinski ceh.
- Didakta (2014). članek: Projekt Popestrimo šolo pomeni vrednostni premik v vzgoji in izobraževanju, str. 16-20)
- Glasser, W. (2001). Vsak učenec je lahko uspešen. Radovljica: Mca.
- Gril, A. (2006). Prosti čas mladih v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Hočevar, F. (1981). Prosti čas. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- Kolar, M. (2008). Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo: koncept. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kremlj, H. (2003). Diplomski naloga: Prosti čas mladih. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Komljanc, N. (2007). Interes zbudi dejavnost. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Kuhar, M. (2007). Prosti čas mladih v 21. stoletju. V: Socialna pedagogika, letnik 11, številka 4, str. 453-471. Ljubljana: Združenje za socialno pedagogiko. Dostopno na <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-U4CNPZ4P>.
- Krajncan, M. (2007). Osnove doživljajske pedagogike. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kristančič, A. (2007). Svoboda izbire – moj prosti čas. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.
- Lešnik, R. (1982). Prosti čas: delo, človek, družba, vzgoja. Maribor: Založba obzorja.

- Mesec, B. (1981). Pomen prostega časa pri nastajanju in preprečevanju prestopništva mladoletnikov. V: Prosti čas (ur): 53-57. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- Mrgole, A. (2003). Kam z mularijo? Načela kakovosti neformalnega dela z mladimi. Maribor: Aristej.
- Osnovna šola Maksa Pleteršnika Pišce, (2014). Šelestenje spomina: 200 let šolstva v Pišecah.
- Poštrak M. (2003). Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. Šolsko svetovalno delo, letnik 8, št. 3/4, str. 26-33.
- Poštrak, M. (2011). Refleksija metod dela z mladimi z vidika socialnega dela. V: Kuhar M., Razpotnik Š., ur.. Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji: znanstvena monografija, Pedagoška fakulteta, Socialno pedagoške teme. Ljubljana.
- Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. Socialno delo, letnik 54, št. 5, str. 269-280.
- Poštrak, M. (2007). Preventivna funkcija prostega časa. V: Kristančič Azra et. al. Svoboda izbire. Moj prosti čas. Ljubljana. A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba. 2007.
- Poštrak, M. (1995) Razsežnosti ustvarjalnosti. Socialno delo, 34, str. 37-44.
- Publikacija o delu in organizaciji osnovne šole, (2017/2018) OŠ Maksa Pleteršnika Pišce.
- Raičevič, L. (2008). Prosti čas mladih. V Z. Škvor, B. Zupan (Ur.), Zbornik posveta mladi in prosti čas. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, str. 67-74.
- Renner, T., Ule, M. (2001). Dekonstrukcija mladine, ponikanje scen in provincializem v devetdesetih, str. 477-484.
- Sadar, N. (1991). Moški in ženska v prostem času: Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Smole, U, Čagran, B., Hus, V. (2016). Preživljanje prostega časa četrtošolcev. Didactica Slovenica, Pedagoška obzorja, str. 52-64.
- Ule, M., Mihelj, V. (1995). Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana: DZS in Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Ule, M. (2008). Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Ule, M., idr. (2000). Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Založba Aristej.
- Ule, M. (1999): Stoletja mladine – spremna študija. V: Gillis, J (ur.). Mladina in zgodovina – tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes. Založba Aristej, Maribor.
- Zakon o osnovni šoli, (1996). (Uradni list RS, št. 23– uradno prečiščeno besedilo).
- Zalokar Divjak, Rojnik, I. (2010). Pedagoški in didaktični vidiki vzgoje. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Žerjav, L. (2001). Naravna in kulturna dediščina Pišec, Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Maribor.

SPLETNI VIRI:

- Razpisna dokumentacija projekta POŠ 2014-2015 dostopna na:
http://www.skladkadri.si/fileadmin/dokumenti/1_Razvoj_kadrov/POS/2_Razpisna_dokumentacija_POS_2014-2015.pdf
- www.pisece.si

9 PRILOGE

9.1 Priloga št.1: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

sem Mojca Pevec, študentka na podiplomskem študiju socialnega dela. V svoji magistrski nalogi želim raziskati, kako učenci na osnovni šoli Maksa Pleteršnika Pišce, preživljate svoj prosti čas. Prosim te za sodelovanje pri izpolnjevanju anketnega vprašalnika, ki je anonimen. Rezultati ankete bodo uporabljeni izključno v študijske namene.

Anketni vprašalnik je sestavljen iz zaprtih in odprtih vprašanj. Odgovarjaš tako, da obkrožiš črko pred ustreznim odgovorom ali opišeš.

1. SPOL: a) moški b) ženski

2. KATERI RAZRED OBISKUJEŠ?

Razred: _____

3. UČNI USPEH V PRETEKLEM ŠOLSKEM LETU

a) Nezdosten

d) Prav dober

b) Zdosten

e) Odličen

c) Dober

4. KAKO DOJEMAŠ PROSTI ČAS?

a) Čas brez obveznosti

b) Počitek

c) Zabava/sprostitev

d) Kot poučno/ustvarjalno

e) Drugo: _____

5. KOLIKO PROSTEGA ČASA DNEVNO IMAŠ?

a) 1 uro

e) 5 ur

b) 2 uri

f) Več kot 5 ur

c) 3 ure

g) Nimam prostega časa

d) 4 ure

6. BI SI ŽELEL VEČ PRSTEGA ČASA?

a) Da

b) Ne

c) Imam ga ravno dovolj

7. KAKO PREŽIVLJAŠ PROSTI ČAS? (Možnih več odgovorov)

- Branje knjig, revij

- Sprehodi v naravi
- Z mediji (televizija, internet, računalnik, radio, družabna omrežja)
- Kulturne dejavnosti (ples, gledališče, prireditve...)
- Ležim, spim
- Hobiji (ustvarjalne aktivnosti)
- Športne dejavnosti
- Drugo: _____

8. KJE NAJPOGOSTEJE PREŽIVLJAŠ PROSTI ČAS?

- a) Doma, domače dvorišče
- b) V šoli
- c) V naravi
- d) Na športnih igriščih, telovadnica
- e) Drugo: _____

9. S KOM PREŽIVIŠ NAJVEČ PROSTEGA ČASA? (Obkrožiš lahko le en odgovor)

- a) Sam/-a
- b) Z družino
- c) V skupini prijateljev, znancev
- d) V aktivnostih, kjer se družim in spoznavam nove ljudi
- e) Drugo: _____

10. KATERE AKTIVNOSTI SI OBISKOVAL V SKLOPU PROJEKTA POPESTRIMO ŠOLO OZIROMA BI SE ŽELEL UDELEŽITI, ČE BI PROJEKT ŠE POTEKAL?

AKTIVNOSTI:	UDELEŽBA(obkroži):
ŠOLSKI EKOVRT ZA ŠOLSKO KOSILO Urejanje šolskega ekovrta, šolske okolice, zeliščne grede.	DA NE
ŠOLSKO E-GLASILO Pisanje člankov na temo- šolsko dogajanje, zanimivosti v okolici, najstniške težave, ljubezen, vici, intervjuji,	DA NE
SVET EKSPERIMENTOV Poizkusi z različnimi snovmi in razlaga pojavov in procesov v naravi, učenci sami preizkušajo eksperimente. Npr.: eksperimenti z vodo...	DA NE
PRIPRAVE NA LITERARNE TEČAJE, TEKMOVANJA	DA NE
KULTURNI STIK (Osnove tujih jezikov, spoznavanje tujih držav, kultur, povabimo tujejezične govorce, športnike, kulturnike, študente)	DA NE
ODPADNO JE UPORABNO Izdelava različnih izdelkov (igrač, družabne igre...) iz odpadnega materiala, staro za novo, okrasimo šolo)	DA NE
INDIVIDUALNO DELO Z UČENCI Delo z nadarjenimi (raziskovalne naloge), učna pomoč, učitelj - učenec, medsebojna učna pomoč	DA NE
DRAMSKO USTVARJANJE (Igra, deklamiranje, nastopanje na šolskih prireditvah, ogled gledališke predstave, končni izlet)	DA NE
VELIK SI, KOLIKOR IMAŠ VELIKO SRCE (Prostovoljne aktivnosti, medgeneracijsko sodelovanje, končni izlet)	DA NE

POPESTRIMO POČITNICE (pohodi, izleti, športne aktivnosti, ustvarjalne delavnice med počitnicami, vikendom)	DA	NE
--	----	----

11. V KOLIKOR SI SE UDELEŽEVAL VEČ TEH AKTIVNOSTI V SKLOPU PROJEKTA POPESTRIMO ŠOLO, KATERA TI JE BILA NAJLJUBŠA IN ZAKAJ? (Napiši eno)

12. SI KATERO AKTIVNOST NA DOLOČENEM PODROČJU V PROJEKTU POPESTRIMO ŠOLO POGREŠAL?

13. KDO JE IMEL NAJVEČ VPLIVA NA IZBIRO AKTIVNOSTI V PROJEKTU POPESTRIMO ŠOLO?

- a) Sam/-a
- b) Sošolci, prijatelji, vrstniki
- c) Starši
- d) Drugi: _____

14. ODZIV STARŠEV (skrbnikov, drugo) NA TVOJE VKLJUČEVANJE V AKTIVNOSTI PROJEKTA POPESTRIMO ŠOLO:

- a) So me v celoti podpirali
- b) So me delno podpirali
- c) Me niso podpirali
- d) So mi jih prepovedali
- e) Drugo:

15. KDAJ BI SE ZGORAJ NAŠTETIH AKTIVNOSTI V SKLOPU PROJEKTA POPESTRIMO ŠOLO (V TABELI) NAJRAJE UDELEŽIL/-A:

- a) Pred poukom (zjutraj)
- b) Po pouku
- c) Pozno popoldan
- d) Med vikendom
- e) Med počitnicami
- f) Drugo: _____

16. ALI SI AKTIVNOSTI V SKLOPU PROJEKTA POPESTRIMO ŠOLO DOŽIVLJAL KOT PROSTI ČAS?

- a) Zelo pogosto/vedno
- b) Pogosto
- c) Včasih
- d) Redko
- e) Nikoli

17. NA KATEREM PODROČJU SE AKTIVNO VKLJUČUJEŠ V ORGANIZIRANE INTERESNE DEJAVNOSTI V ŠOLI?(Obkroži črke pred ustreznimi odgovori, možnih je več odgovorov).

- a) na športnem področju (tudi ples)
- b) na glasbenem področju (pevski zbor, glasbeni festival)
- c) likovnem področju (risanje, slikanje)
- d) literarnem področju (pisanje člankov za šolski splet...)
- e) na področju fotografije
- f) na področju gledališča (gledališki krožek, nastopanje)
- g) na področju tujih jezikov
- h) na političnem področju (šolski parlament, oddelčna skupnost)
- i) področje Unesco dejavnosti – tabori, delavnice...
- j) tehnično področje – obdelava lesa, različnih materialov
- k) turističnem področju (turistični krožek – urejanje šolske okolice)
- j) vključujem se na/v _____ področju
- k) ne vključujem se v nobeno šolsko interesno dejavnost.

18. V KATERIH INTERESNIH DEJAVNOSTIH IZVEN ŠOLE SODELUJEŠ? (Napiši tudi, če ne obiskuješ nobene dejavnosti).

19. V KATERE AKTIVNOSTI ZA IZRABO PROSTEGA ČASA BI SE ŽELEL/-A VKLJUČITI, PA JIH NI V SKLOPU ŠOLE OZIROMA KS PIŠECE?

20. KOLIKOKRAT NA TEDEN BI OBISKOVAL TE AKTIVNOSTI?

- a) 1x tedensko
- b) 2x tedensko
- c) 3x do 4x tedensko

21. A MENIŠ, DA JE V PIŠECAH DOVOLJ MOŽNOSTI ZA RAZNOLIKO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA?

- a) Da
- b) Ne
- c) Drugo: _____

22. ČE JE TVOJ ODGOVOR NE, NAVEDI, KAJ PO TVOJEM MNENJU PRIMANJKUJE MLADIM V PIŠECAH?

9.2 Priloga št. 2: Intervju z izvajalcem projekta POŠ na partnerski šoli OŠ Podbočje:

Na vprašanja odgovarja Luka Luzar, športni pedagog

1. Kje in kako dolgo ste izvajali projekt POŠ?

Projekt sem izvajal v šolskem letu 2014/2015 na OŠ Podbočje in njeni okolici ter del vsebin na partnerski šoli v podjetju, OŠ Pišce.

2. So učenci radi hodili k aktivnostim oziroma se vam zdi, da je bilo veliko odvisno od vsebine delavnice, izvajalca...

Projekt je pri učencih naletel na dober odziv, saj so bile skoraj vse aktivnosti lepo obiskane. Vključenih je bilo več kot 30 učencev od 6. do 9. razreda. Najbolj so jih pritegnile vsebine, ki niso bile povezane neposredno z učno snovjo in aktivnostmi v šoli (pot do samooskrbe, prostovoljstvo, popestrimo počitnice). Torej so imele vsebine pomembno vlogo pri odločitvi za določeno delavnico.

3. Kakšna je bila zavzetost in sodelovanje, vztrajanje učencev pri aktivnostih?

Učenci, ki so se udeležili aktivnosti na začetku, so večinoma vztrajali v njih do konca šolskega leta. Ta podatek kaže na to, da so jim bile vsebine všeč in da je bila tudi njihova zavzetost in motivacija visoka.

4. Kakšni so bili odzivi staršev, pričakovanja?

S strani staršev je bila vidna podpora vsebinam. Ni jim bilo težko nikoli učenca pripeljati na delavnico, tudi če je potekala pozno popoldne ali čez vikend. Tudi iz pogovora z njimi je bilo čutiti naklonjenost in pohvalo nad rezultati dela (npr. pri ureditvi visokih gredic in veliko raznovrstno pridelani zelenjavi).

5. Pri katerih aktivnostih je bilo največ zanimanja/interesa s strani učencev?

Največ zanimanja je bilo pri Malih sivih celicah, delavnici Pot do samooskrbe in Popestrimo počitnice. Pri prvi so se učenci pripravljali na kviz, ki poteka med osnovnimi šolami po Sloveniji, pri drugi so sami uredili ter vzgojili zelenjavo z vrta. In pri tretji delavnici med počitnicam uživali pri družabnih vsebinah.

6. Kakšen se vam zdi pomen/doprinos projekta POŠ z vidika –vseživljenjskega učenja, kot oblika neformalnega učenja, učenje skozi igro, kot blažilec razslojevanja, kot alternativa virtualnem svetu...

POŠ lahko otroka obogati z veliko znanji in lepimi izkušnjami in to na zelo nevsiljiv način, v okolju, ki je za otroka prijeten, v katerem se dobro počuti. Otrokom odpira nova obzorja in marsikateremu je tudi krepila osebnost in samopodobo, saj so videli, da so sposobni marsikaj narediti in biti pri tem uspešni. Tako so otroci sami vodili tečaj računalništva za dedke in babice, vodili v domu starejših občanov družabni program, sestavili, pripravili velike vrtno gredice in na njih posejali zelenjavo, ki je zelo uspevala itd.

7. Menite, da so aktivnosti v sklopu projekta POŠ dobra izbira preživljanja prostega časa in zakaj?

Gre za zelo dobro preživljanje prostega časa, saj so aktivnosti, na katerih so učenci sodelovali z naklonjenostjo in veseljem, za njih in posledično za ljudi okoli njih (njihove sošolce, ljudi, katerim so učenci pomagali, jih) koristni, pozitivni in doživljajsko obogatili. Učenci so se zabavali, gibali, bili ustvarjalni, se veliko novega naučili in doživeli.

8. S kakšnimi problemi, težavami, izzivi ste se spopadali pri izvajanju aktivnosti POŠ?

Najtežje je bilo uskladiti termin aktivnosti s šolskim poukom in drugimi aktivnostmi, ki jih imajo učenci zunaj pouka. Prav tako imajo učenci poleg učnih obveznosti še veliko ostalih dejavnosti in nisem vedel, kakšen odziv oz. vpis lahko pričakujem na program POŠ.

